

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ – HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Pedagogiky a psychologie

Studijní program: Vychovatelství

Kombinace: Pedagogika volného času

NABÍDKA VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH
ZEMÍCH

FREE TIME ACTIVITIES IN SELECT EUROPEAN COUNTRIES

Bakalářská práce: 08 – FP – KPP – 22

Autor:

Markéta KŘEČKOVÁ

Podpis:

Adresa:

Skelná 55

466 02, Jablonec nad Nisou

Vedoucí práce: PhDr. Jan Činčera, Ph.D.

Počet:

stran	slov	grafů	tabulek	pramenů	příloh
70	14817	0	0	86	1 CD

V Liberci dne: 4.12.2009

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 4.12.2009

Markéta Křečková

Poděkování:

Děkuji všem, kteří mi pomohli při psaní této práce. Zejména děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Janu Činčerovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady a čas věnovaný konzultacím.

Dále chorvatským přátelům za informace, literaturu a pomoc s překladem některých slov.

Anotace

NABÍDKA VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH ZEMÍCH

Resumé

Bakalářská práce je zaměřena na zmapování současné nabídky volnočasových aktivit v evropských zemích (České republice, Velké Británii a Chorvatsku).

V teoretické části je nastíněn historický vývoj volného času v jednotlivých zemích a v praktické části je zmapována současná nabídka volného času ze strany státních zařízení, dobrovolných organizací a komerčního sektoru v těchto třech zemích. Práce se dále soustřeďuje na vyhodnocení specifik jednotlivých nabídek volného času.

Klíčová slova: volný čas - historie, organizace volného času, Česká republika, Velká Británie, Chorvatsko

FREE TIME ACTIVITIES IN SELECT EUROPEAN COUNTRIES

Summary

Bachelor's thesis is focused on the research of actual offer of free time activities in European countries (Czech Republic, Great Britain and Croatia).

The theoretical part says about the historical development of leisure. In the practical part we talk about the actual offer of free time activities in the state organisations, in the voluntary organisations and in the commercial sector in these three countries. Then we focus on the evaluation of free time specifics.

Key Phrases: development of leisure, organisations for leisure, Czech Republic, Great Britain, Croatia

DAS ANGEBOT DER FREIZEITAKTIVITÄTEN IN DEN AUSGEWÄHLTEN EUROPÄISCHEN LÄNDERN

Zusammenfassung

Die Bachelorarbeit beschäftigt sich mit der Untersuchung des derzeitigen Angebotes der Freizeitaktivitäten in den europäischen Ländern (in der Tschechischen Republik, in Großbritannien und in Kroatien).

In dem theoretischen Teil der Arbeit wird die historische Entwicklung der Freizeit in den einzelnen Ländern etnworfen, in dem praktischen Teil wird das gegenwertige Angebot der Freizeit untersucht und zwar seitens der Staatsinstitutionen, der Freiwilligorganisationen und dem Kommerzsektor in diesen drei Ländern. Die Arbeit konzentriert sich weiter auf die Auswertung der Spezifiken der einzelnen Angebote der Freizeit.

Schlüsselwörter: Historie der Freizeit, gegenwertiges Organisationen der Freizeit, Tschechische Republik, Großbritannien, Kroatien

Obsah:

Seznam použitých zkratk	4
1. Úvod	5
1.1 Námět bakalářské práce	5
1.2 Cíle bakalářské práce	5
2. Historický vývoj volného času	7
2.1 Vývoj volného času v České republice	7
2.1.1 Volný čas do konce 19. století	7
2.1.2 Volný čas do 2. světové války	9
2.1.3 Volný čas po roce 1945.....	11
2.2 Vývoj volného času ve Velké Británii	14
2.2.1 Volný čas do konce 19. století	14
2.2.2 Volný čas do 2. světové války	15
2.2.3 Volný čas po roce 1945.....	16
2.3 Vývoj volného času v Chorvatsku	17
2.3.1 Volný čas do konce 19. století	17
2.3.2 Volný čas do 2. světové války	19
2.3.3 Volný čas po 2. světové válce	20
2.4 Shrnutí.....	21
3. Současná nabídka volného času	23
3.1 Současná nabídka volného času v České republice	23
3.1.1 Nabídka volného času ze strany státu – školská zařízení	23
3.1.1.1 Školní družina a školní kluby	23
3.1.1.2 Střediska volného času.....	24
3.1.1.3 Základní umělecké školy	25
3.1.1.4 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.....	26
3.1.1.5 Pobyty v přírodě - chráněná území	26
3.1.2 Nabídka volného času ze strany neziskových organizací a občanských sdružení	27
3.1.2.1 Junák	27
3.1.2.2 Pionýr	28
3.1.2.3 DUHA	28
3.1.2.4 Česká tábornická unie	29

3.1.2.5 Hnutí Brontosaurus	30
3.1.2.6 Tělovýchovné a sportovní organizace, TJ Sokol	30
3.1.2.7 Prázdninová škola Lipnice	31
3.1.2.8 Muzea a galerie	31
3.1.2.9 Český červený kříž.....	32
3.1.3 Komerční nabídka volného času	32
3.1.3.1 Outward Bound – Česká cesta, s. r. o.	32
3.1.3.2 Sportovní centra	33
3.1.3.3 Jazykové školy	33
3.1.3.4 Taneční kurzy a taneční skupiny.....	33
3.2 Nabídka volného času ve Velké Británii	34
3.2.1 Nabídka volného času ze strany státu (vlády a místní samosprávy)	34
3.2.1.1 Nabídka volného času při veřejných školách.....	34
3.2.1.2 Nabídka volného času při internátních školách	35
3.2.1.3 Školní kluby	35
3.2.1.4 Parky jako místo pro volný čas	36
3.2.1.5 Pobyt v přírodě – chráněná území	37
3.2.1.6 Combined Cadet Force	37
3.2.2 Nabídka volného času ze strany dobrovolných a neziskových organizací a sdružení.....	38
3.2.2.1 Skauting	38
3.2.2.2 Národní muzeum pro děti v Halifaxu	39
3.2.2.3 CISV	40
3.2.2.4 Residenční letní tábory	41
3.2.2.5 Církevní sdružení - Christadelphians.....	41
3.2.3 Komerční nabídka volného času	42
3.2.3.1 Outward Bound	42
3.2.3.2 Nabídka sportovních aktivit a národní sportovní centra	42
3.2.3.3 Centra volného času	44
3.2.3.4 Zábavní parky, muzea a zoologické zahrady	44
3.2.3.5 Soukromé pánské kluby	45
3.2.3.6 Agentury pořádající letní tábory	45
3.3 Nabídka volného času v Chorvatsku.....	46

3.3.1 Nabídka volného času ze strany státu	46
3.3.1.1 Nabídka volného času při školách	46
3.3.1.2 Prodloužený pobyt ve škole	47
3.3.1.3 Hudební školy	47
3.3.1.4 Mládež chorvatského Červeného kříže	48
3.3.1.5 Pobyt v přírodě – státem chráněná území	48
3.3.2 Nabídka volného času ze strany občanských sdružení	49
3.3.2.1 Sportovní sdružení a kluby, chorvatský Sokol	49
3.3.2.2 Chorvatský skaut a sdružení katolických skautů	50
3.3.2.3 Zelená akce	51
3.3.2.4 Sdružení dobrovolných hasičů	52
3.3.2.5 Hrvatski ferijalni i hostelski savez	52
3.3.2.6 Sdružení zachovávající místní tradice	53
3.3.3 Komerční nabídka volného času	54
3.3.3.1 Nabídka volného času pro turisty	54
3.3.3.2 Organizace pořádající školy v přírodě, letní tábory a pobytové akce	54
3.3.3.3 Sportovní centra	56
3.4 Shrnutí	57
4. Hodnocení a specifika volného času	58
4.1 Hodnocení a specifika volného času v České republice	58
4.2 Hodnocení a specifika volného času ve Velké Británii	60
4.3 Hodnocení a specifika volného času v Chorvatsku	61
5. Závěr a diskuze	64
6. Seznam použitých zdrojů	65

Seznam použitých zkratek

ANPA	Association of National Park Authorities
ATE	Active Training and Education Trust
AIDS	Acquired Immune Deficiency Syndrome
CCF	The Combined Cadet Force
CISV	Children's International Summer Villages
ČČK	Český červený kříž
ČR	Česká republika
ČSR	Československá republika
ČTU	Česká tábornická unie
DDM	Dům dětí a mládeže
DTJ	Dělnická tělocvičná jednota
EU	Evropská unie
GPS	Global Positioning System
HFHS	Hrvatski ferijalni a hotelski savez
NP	Národní park
NSC	National Sport Centre
OBI	Outward Bound International
OSN	Organizace spojených národů
PŠL	Prázdninová škola Lipnice
SIH	Savez izviđača Hrvatske
SVČ	Středisko volného času
TUL	Technická univerzita Liberec
UKIJ	Udruga katoličkih izviđača Jarmina
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
USA	United States of America
YMCA	Young Men's Christian Association
ZOO	zoologická zahrada
ZŠ	základní škola
ZUŠ	základní umělecká škola

1. Úvod

„Člověk musí mít něco velmi rád, dělá-li to bez naděje na peníze, slávu, nebo dokonce bez naděje, že to udělá dobře.“ (Gilbert Keith Chesterton)

1.1 Námět bakalářské práce

Námět tématu - nabídky volnočasových aktivit v evropských zemích nebyla náhodná. Protože se v Chorvatsku pohybuji pracovně již několik let a země i zdejší mentalita mi přirostly k srdci, zajímalo mě, do jaké míry je rozvinuta nabídka volnočasových aktivit a organizací, tedy oblast mého studia na Technické univerzitě. Zdálo se mi, že porovnání České republiky a Chorvatska by nebylo tolik zajímavé a proto jsem zvolila ještě Velkou Británii.

Vzorek těchto zemí totiž zastupuje důvěrně známé prostředí České republiky, která ještě před 20 lety patřila mezi země se socialistickým zřízením. Dnes je několik let členskou zemí Evropské unie. Oproti tomu Velká Británie je symbolem západních, demokratických zemí, dlouholetým členem EU a zároveň specifikem ve formě státního zřízení - konstituční monarchie. Chorvatsko, jako třetí země je jedním z nejmladších samostatných států v Evropě, nepatří do EU a poměrně nedávno prošla válkou, jejíž následky si nese dodnes. Proto mi tento vzorek pro průzkum nabídky volného času přišel jako velmi vhodně zastoupený a zajímá mě, zda se vyspělost zemí odrazí i v kvalitě nabídky volnočasových aktivit.

1.2 Cíle bakalářské práce

Cílem práce je analyzovat kulturní vlivy a historický kontext volného času v jednotlivých zemích a porovnat nabídku volnočasových organizací a sdružení v uvedených zemích. Zaměřím se především na věkovou skupinu dětí a mládeže, ale ráda bych uvedla i některé

možnosti, které jsou v nabídce pro dospělé. Nabídku jednotlivých zemí rozdělují do tří částí a to je státní (především při školách), nabídku dobrovolných a občanských sdružení a nabídku komerční. Domnívám se, že právě v těchto bodech by se co do škály nabídky mohly jednotlivé země odlišovat.

2. Historický vývoj volného času

K nejvýraznějšímu vývoji volného času ve všech zemích dochází v posledních dvou staletích. Doprovází ho změny ve výchově mladých generací a zkracování pracovní doby u dospělých. Vznikala a rozvinula se soustava volnočasových činností a institucí. Ta je určena nejen dětem a mládeži, ale také dospělým, jako forma regenerace sil po práci.¹

2.1 Vývoj volného času v České republice

2.1.1 Volný čas do konce 19. století

Ukázkou raně středověkého života na území České republiky je Legenda o sedláku Ostožovi. Tento muž žil podle archeologa Zdeňka Smetánka v první polovině 12. století v blízkosti dnešní Prahy. Přibližuje nám, že volného času měl velmi málo, pracoval průměrně 15 hodin denně, v době sklizně i 20 hodin. Ostož našel teprve v zimním období 2-4 hodiny pro sebe, chvíle, které bychom mohli nazvat jeho volným časem. Ty většinou prožil v komunikaci s druhými, v přemýšlení a domníváme se, že do jeho života patřila také hra. Volný čas přicházel také v období svátků, které však byli věnovány obřadům a modlitbám.²

Pro porovnání uveďme současnou situaci, kdy Evropská unie stanovila pro členské státy od roku 2009 maximální délku pracovní doby 48 hodin týdně, tj. maximálně 9,6 hodin práce denně i s přesčasy a počítáme tak pouze 5 dní v týdnu.³

¹ HOFBAUER, 2004, s. 24

² PÁVKOVÁ, 2002, s. 20-21

³ <http://ekonomika.ihned.cz/c1-31777400-konec-prescasum-maximalni-pracovni-doba-48-hodin-tydne-rozhodli-europoslanci>

Jak uvádí Pávková, pokud se toho mnoho neví o volném čase dospělých v době Středověku, informací o volném čase dětí je ještě méně. Je známo, že děti se podílely na boji o přežití, na pomoci v domácnosti, na poli, později také v továrnách. Do jejich volného času však patřila již tehdy hra a setkávání se s vrstevníky v sociální skupině, která jim poskytovala psychosexuální identitu.

Počátky výchovy ve volném čase jsou spojeny s uvědoměním si nutnosti starat se o děti i po škole, které jsou řešeny v Rukověti školství obecného z roku 1892. Objevuje se myšlenka dobrovolnosti při volbě činnosti, tedy jakési uvolnění od direktivní výchovy školy a rodiny. Využití volného času se soustředilo především na činnosti umělecké, tělesné, rukodělné a pobyt v přírodě. Vznikala první dobrovolná sdružení dětí a mládeže.¹

Na konci 19. století a na přelomu století dvacátého fungují především charitativní organizace, okrašlovací spolky, sbory (např. Hlahol), katolické a evangelické kroužky, přičemž do mnohých z nich zapojovala žáky škola. Většinou to byly spolky rakousko-uherského mocnářství nebo organizace německé, např. *Die Naturfreunde* založený roku 1895 - jakýsi předchůdce Sokola s prvky skautingu.²

Ke konci 19. století také vznikají první tzv. útulky pro děti školou povinné, tedy předchůdci pozdějších družin a školních klubů. Úplně první vznikl na pražském Vyšehradě v roce 1885, jako zařízení pro děti, jež zde trávily čas odpoledne, kdy jejich rodiče pracovali. Děti zde mohly psát domácí úkoly, společně hrát hry, zpívat, číst. Dívky se věnovaly ručním pracím a chlapci truhlářským a rukodělným činnostem. Pořádaly se výlety a vycházky po pamětihodnostech, do muzeí, na exkurze nebo hry na hřišti.

V roce 1931 byly tyto útulky přejmenovány na družiny pro školní mládež a byla to především zařízení sociální a výchovná, nikoliv součást školské soustavy. To se proměnilo až po druhé světové válce.¹

¹ PÁVKOVÁ, 2002, s. 22

² PŘADKA, 2002, s. 56

2.1.2 Volný čas do 2. světové války

Projevy české národní hrdosti a vlastenectví dávaly vzniknout organizacím, které zaznamenaly největší rozmach po rozpadu Rakouska – Uherska. Avšak již před 1. světovou válkou vznikli a rozvinuli se Sokol, Orel, DTJ anebo pro německou mládež *Wandervogels*.¹

Sokol byl založen jako česká masová tělovýchovná organizace v roce 1862 dr. Miroslavem Tyršem a Jindřichem Fügnerem. Tyrš vytvořil myšlenku Sokola s požadavkem na harmonický rozvoj tělesné, duševní i mravní stránky osobnosti, jako ideálu zdravého a všestranně vyspělého národa. Kromě pravidelného cvičení se pořádaly různé soutěže, veřejná vystoupení, akademie, kulturní besedy, výlety, zájezdy do ciziny, tábory mládeže, divadelní a loutková představení, hudební a pěvecké koncerty, přednášky, výstavy, vydávala se řada časopisů a příruček. Svůj zlatý věk zaznamenal Sokol v meziválečném Československu, byl podporován i hlavními představiteli nově zrozeného státu. A podobně jako většina organizací demokratického Československa byl zakázán za druhé světové války a po únoru 1948.²

S příchodem 20. století musíme pro historické začátky nových směrů volnočasových organizací, které se staly legendární, krátce odbočit do anglosaského prostředí, odkud přichází Lesní moudrost (*Woodcraft*), Junák (*Scouting*), tramping.

Pro počátek 20. století je významný odkaz, který převzaly i české země od amerického spisovatele a přírodovědce Ernsta Thompсона Setona. Podporoval myšlenku života v přírodě, jako nástroje k ozdravení. Myšlenky vycházely z etnografické inspirace života Indiánů. Setonova koncepce výchovy dětí v dobré a šlechetné lidi je nazývána Lesní moudrostí (*Woodcraft*). Myšlenky a zásady pobytu

¹ PŘADKA, 2002, s. 36

² <http://www.volny.cz/sokolopava/hist-sokol.htm>

v přírodě (výlety, vycházky, tábory, přátelská shromáždění), sebezdokonalování, výchova k čistotě, pravdomluvnosti, odvaze, naslouchání druhým, dodržování pravidel, dobrovolnosti, individualitě a pomáhání si se ujaly výrazně i v našem českém prostředí a jsou symbolem volnočasových organizací předválečného a meziválečného období, mnoho s omezeními i v dobách socialismu.¹

Woodcraft se u nás ujal poměrně brzy díky překladateli setonových děl Miloši Seifertovi a sice roku 1912, kdy založil organizaci *Děti Živěny*. V roce 1919 byl založen Svaz skautů ČSR. V roce 1932 se přesunulo vedení Ligy československých woodcrafterů do Bratislavy, v Čechách došlo k úbytku. Za protektorátu byla liga rozpuštěna a znovuobnovena byla v roce 1946, aby o dva roky později byla opět zakázána a uchýlila se k ilegality na dlouhých 40 let.²

Skautské hnutí, koncipováno jako model hodící se pro všechny národy, se rozšířil z Anglie velmi rychle do celé Evropy, české země nevyjímaje a díky podpoře státních orgánů zdomácněl. Stává se po Sokolu druhou nejvýznamnější organizací pro děti a mládež. Zakladatelem českého skautingu byl profesor Antonín Benjamin Svojsík, jež v roce 1912 sepsal *Základy junáctví*. Byla to vysoce kvalitní publikace s přispěním mnoha osobností meziválečného Československa, patronem publikace se stal T.G. Masaryk.. Publikace překročila pouhou koncepci života v přírodě a stala se obecným svědectvím českého výchovného úsilí. Československá koncepce vyzdvihuje přínos etický, kulturní, sociální, vedení k samostatnosti člověka, životě v přírodě a k ušlechtilému občanství.³

V roce 1919 vznikl Svaz junáků – skautů a skautek ČSR a celá dvacátá léta zaznamenával velké rozšíření a rozmach. Podobně jako woodcrafteri, i skauti museli za protektorátu přerušit svou činnost, která byla po válce radostně obnovena a za dva roky opět zakázána. Vedoucí byli po únoru 1948 často pronásledováni a někteří i souzeni.

¹ PŘADKA, 2002, s. 53

² VINKLÁT, 2004, s. 18

³ PŘADKA, 2002, s. 52

Avšak i v nastolené a jediné organizaci dětí a mládeže, v Pionýru, se díky vedoucím objevuje mnoho z odkazu Junáku a Woodcraftu.

Dalším z nových vlivů, objevujících se již v době první světové války v českém prostředí je méně organizovaná forma trávení času tramping, přezdívaný jako „divoký skauting“. Jeho počátky spadají do dob romantismu, ale nejvíce byl tento směr ovlivněn americkou dobrodružnou literaturou s tematikou Divokého západu, kterou v meziválečné době propaguje Křesťanské sdružení mladých lidí YMCA (*Young Men's Christian Association*). Od roku 1911 nacházely svá místa pro táboření oddíly pražských skautů, především v krásné krajině okolo Vltavy, Berounky, Sázavy. Právě na Vltavě, v blízkosti Svatojánských proudů vzniká v roce 1919 první a nejznámější tramská osada Ztracených nadějí. Tramping byl pomyslným masovým odporem k velkému městu. Je zřejmé, že kromě inspirace v americké literatuře, byl silně ovlivněn i zmíněným skautingem nebo woodcraftem. Tramské hnutí se zrodilo především ze skautů, sokolů, ale z těch, kterým pravděpodobně nevyhovovala disciplína, výchovnost a tak začali „skautovat divoce“. Postupně se proměňovala forma pobytu v přírodě, stavěly se osady, vznikala specifický tramský slang, tramské písně, tramské sporty (volejbal, běh, box, kanoistika, fotbal, stolní tenis a další.) Domníváme se, že právě u trampingu můžeme pozorovat směs myšlenek ze všech zmíněných organizací. Tramping také jako jediný „přežíval“ i v době po roce 1948, právě díky své oficiální neorganizovanosti.¹

2.1.3 Volný čas po roce 1945

Vývoj po 2.světové válce byl v ČSR ovlivněn modelem volného času podle Sovětského svazu. Model vycházel samozřejmě z ideologie socialismu a z monopolu organizace pro děti a mládež (Pionýr). Ten vznikl v Sovětském svazu již v roce 1922 a od roku 1925 byl úzce

¹ PŘADKA, 2002; VINKLÁT, 2004

spjat se školou. Komunistický režim vnímal jako formu své veřejné chvály a podpory masový vstup do jednotné organizace. Těžko lze povinnost nazývat skutečnou zájmovostí. Jak jsme již uvedli, organizace jež vznikaly v letech předešlých a nesly určitou známku demokracie a svobody, byly v těchto letech režimem vytěsněny a zakázány. Rok 1968 sice přinesl krátké uvolnění, na čas byla obnovena činnost např. Junáku, ale normalizace přinesla opět zákaz. ¹

Dospělí, děti a celé rodiny realizovali svůj volný čas mimo město. Docházelo k velikému rozmachu chataření, chalupaření a dalším formám pobytu v přírodě, který se stal jakýmsi fenoménem od 50. letech 20. století, stejně jako vodáctví či houbaření. Pravděpodobně díky uzavřenému prostoru Československa došlo k největšímu rozkvětu těchto činností. ²

Přesto nelze toto období hodnotit jako ryze záporné pro rozvoj nabídky volného času. V 50. letech se rozšiřuje činnost denních zařízení pro děti zaměstnaných rodičů (školní družiny a kluby).

Specifikem socialistického Československa se stalo široké budování sítě lidových škol umění. Od 50. let vznikají také domy dětí a mládeže, které byly kladně hodnoceny i odborníky ze západních zemí. Domy dětí a mládeže měly velmi dobré pedagogické a výchovné výsledky a nesly projev svobody a dobrovolnosti, kdy si dítě samo vybírá činnost, které se chce věnovat. Dále, především při velkých továrnách vzniká nabídka dětských letních táborů pro děti zaměstnanců. ³

Další oblastí volného času, která se začíná v Československu, před rokem 1989 rozvíjet, jsou ekologické aktivity. Při Ústavu krajinné ekologie, Ústředního domu pionýrů a časopisu Mladý svět vzniká hnutí Brontosaurus, přesněji roku 1974, jako reakce na konferenci

¹ PÁVKOVÁ, 2002, s. 67-69

² HOFBAUER, 2004, s. 48 - 49

³ PÁVKOVÁ, 2002, s.25-26

OSN ve Stockholmu. Programem a cílem je výchova k ekologickému jednání, jehož se snaží hnutí dosáhnout osobním příkladem aktivistů prací a hrou v kontaktu s přírodou. Cílovou skupinou jsou především studenti středních a vysokých škol, jimž chce Brontosaurus ukázat cestu k ochraně přírody, přírodnímu a kulturnímu dědictví.¹

Akce Brontosaurus byla sice připravena jako jednoroční, ale spontánní odezva si vynutila pokračování. Změnila se na časově neomezený program výchovy k ekologickému myšlení a jednání. Už v roce 1974 se konaly pobytové víkendové a prázdninové akce. V roce 1978 probíhaly první tábory pro mládež na pomoc přírodě „Prázdniny s Brontosaurom“, což je dodnes jedna z hlavních činností hnutí.²

Ve vývoji volného času zmiňme ještě jednu oblast, jíž je prožitková pedagogika v českých zemích. Nejznámějším hnutím, které vzniklo v roce 1977 pod hlavičkou Socialistického svazu mládeže je Prázdninová škola Lipnice na podkladě dřívějších projektů „Gymnasion“. Byl to výsledek dlouholeté snahy založit centrum pro výchovu mládeže v přírodě. Prázdninová škola Lipnice se stala originální díky své koncepci zážitkové pedagogiky využívané při pobytu v přírodě, zaměřené především na mládež a mladé dospělé. Program PŠL obsahoval pobyt v přírodě, sport, dále také umělecké činnosti, programy se sociálně psychologickým podtextem a komunikační a týmové hry. Programy PŠL vycházely jen velmi málo z myšlenek prožitkové pedagogiky Outward Boundu a Kurta Hanha díky izolovanosti tehdejšího Československa. Základem byl ideál *kalokagáthia*, od něhož se odvíjel program s cílem celistvého rozvoje osobnosti pomocí intenzivních zážitků, které byly podrobené rozboru a reflexi. Prázdninová škola Lipnice vytvořila vlastní originální metodu sestavování programu kurzů – metodu dramaturgie a funguje dodnes.³

¹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Hnut%C3%AD_Brontosaurus#Historie

² http://www.brontosaurus.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=9&Itemid=16

³ FRANC, ZOUNKOVÁ, MARTIN, 2007, s. 39 - 41

2.2 Vývoj volného času ve Velké Británii

2.2.1 Volný čas do konce 19. století

Naprosto shodně jako v případě České republiky hovoříme o rozvoji volného času a jeho smysluplném naplnění až od dob Průmyslové revoluce, ve Velké Británii se zmiňuje především viktoriánská doba, tz. vláda anglické královny Viktorie (1837 – 1901).¹

Průmyslová revoluce byla i revolucí pro volný čas. S lepšími pracovními podmínkami a zkráceným počtem pracovních hodin (v Anglii pět dní v týdnu a sobotní dopoledne, volno o Vánocích a na Velký pátek) získali lidé i více volného času. Volný čas už od té doby nebyla záležitost jen zámožných lidí a šlechticů, ale i středních a nižší tříd anglického obyvatelstva. Také rozvoj v dopravě (železnice) umožňoval všem vrstvám snadněji cestovat. V této době se objevuje myšlenka tz. „rozumného odpočinku“ (*rational recreation*), která chtěla pozvednout nižší a pracující třídy blíže středním vrstvám a k docílení sociální harmonie. Chtěla zejména, aby sociální vrstvy věnovaly svůj volný čas smysluplným činnostem, jež by obohacovaly jejich ducha, jako např. zpěv, hra na hudební nástroj (zejména piano), ruční práce, četba, malování či nějaký sport nebo návštěvy kulturních událostí.

U vrchních tříd, které pro takovéto činnosti měly dostatek času a prostředků se to dařilo nejlépe. Ženy, naprosto finančně závislé na svých mužích, se věnovaly aktivitám jako výlety na venkov a do okolí, hraní kriketu, cyklistice nebo bruslení. Množství svého času naplňovaly vyšíváním, hrou na piano, některé také malovaly a četly. Moderní žena se tehdy musela vyznat v moderní anglické literatuře. Muži svůj volný čas trávili především v pánských klubech, na lovech či hraním karet nebo billiaru.

Střední třídy obyvatel tvořily své vlastní skupiny, ve kterých se setkávaly, hrály kriket, kriket, softbal, bruslily. Zvláštními místy, kde se setkávaly všechny sociální třídy obyvatel a ženy i muži byla

¹ <http://www.cwrl.utexas.edu/~ulrich/femhist/leisure.shtml>

divadla a koncertní sály. Mnoho žen bylo členkami pěveckých sborů. U pracujícího obyvatelstva je velmi těžké mluvit o smysluplném využití volného času. Ženy zůstávaly v domácnostech a většina jejich času připadla práci, péči o domácnost a děti. Muži spatřovali nejlepší odreagování ve formě návštěv krčem a hospod. Pokud chceme obsáhnout jejich smysluplnější volný čas byly to návštěvy trhů, nákupy pro domácnost, sledování kriketových zápasů, cestování nebo chození na koncerty. ¹

Do druhé poloviny 19. století spadá založení většiny dnes provozovaných nejoblíbenějších sportů (nejen v Británii). Pravidla fotbalu, házené nebo tenisu se vyvinula právě v britském prostředí. Od roku 1877 se také koná pravidelný královský turnaj v tenise – Wimbledon. ²

2.2.2 Volný čas do 2. světové války

Voják Robert Baden – Powell je nejvýznamnější osobností volného času počátku 20. století v Británii. Powell je zakladatelem skautského hnutí v Británii, odkud se šířilo do celého světa. V roce 1907 uspořádal první tábor na ostrově Brownsea pro dvacet londýnských chlapců, kteří pocházeli také z dělnických rodin. Nedlouho poté vydal svou nejvýznamnější publikaci *Scouting For Boys*. Jeho sestra Agnes založila skautskou organizaci pro dívky. V činnosti neustal ani během první světové války a připravoval hnutí na život po válce. Proto roku 1920 uspořádal první, skautské, světové Jamboree v Londýně. Na rozdíl od České republiky a Chorvatska činnost skautského hnutí nebyla ve Velké Británii nikdy zakázána, pozastavena ani přerušena. ³

V roce 1941 zakládají Kurt Hahn, Jim Hogan a John Holt ve Walesu další významnou britskou organizaci Outward Bound. Je považována za první

¹ LANGHAMER, 2000, s. 152-164

² http://cs.wikipedia.org/wiki/Sport#Po.C4.8D.C3.A1tky_modern.C3.ADho_sportu

³ http://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Baden-Powell

školu přežití pro vojáky britského námořnictva. Po válce se Outward Bound šířilo v podobě středisek zážitkové pedagogiky pro mladé lidi mezi 16 – 21 lety. Propojení zážitkového vzdělávání a pedagogického působení na člověka se rozšířilo do mnoha zemí světa.¹

2.2.3 Volný čas po roce 1945

Po druhé světové válce, kdy se Evropa rozdělila na dvě části, v její nesocialistické části dochází k dalšímu rozvoji volnočasových organizací. Tento vývoj doprovází změna hodnotové orientace společnosti. Ke změnám docházelo i v oblasti života mládeže. Hnutí *hippies*, jako první hnutí mládeže moderní poválečné doby, vzniklo v 60. letech v USA, ale zaznamenalo velký ohlas i mezi mládeží a studenty ve Velké Británii. Část *hippies* na konci 60. let přistupuje k životu v přírodě a životu podle přírody při svých brigádách na farmách a v lesích. Společnost si začíná uvědomovat nutnost ochrany přírody. V západní Evropě vznikají v polovině 70. let z hnutí pro ochranu přírody politické strany „zelených“ a významná ekologická hnutí s celosvětovou působností jako *Greenpeace*, *Přátelé země* nebo *Global 2.000*. Postupy, metody a přístupy v jednotlivých organizacích a hnutích ukazovaly velké rozpětí výchovy, často přebíraných z mnoha jiných oborů výchovy (tělesná výchova, branné prvky, turistika, jízda na koni, kanoi, plavání, horolezectví atd.)²

Po druhé světové válce se také budují nové soustavy hřišť a dalších herních prostor, dochází k rozvoji tělovýchovných, sportovních a turistických zařízení, parků, středisek volného času, domů mládeže a kultury, nabídky letních táborů. Nabídka se rozšiřuje tak, aby měla co nabídnout také dospělým a propojila ji s nabídkou vhodnou i pro děti a mládež a to v podobě muzeí, galerií, knihoven, zoologických zahrad, planetárií, parků zábavy a dobrodružství. Rozšiřovala se i síť komerčních subjektů pro volný čas obyvatelstva. Po roce 1960 se zvýšil zájem o sportovní kolektivní aktivity, jsou otevírány první

¹ <http://www.theoutwardboundtrust.org.uk/>

² PŘADKA, 2002, s. 81 – 87

fitness centra. Mezi lidmi se stávají oblíbené různé festivaly, slavnosti, sportovní utkání nebo poutě.¹

2.3 Vývoj volného času v Chorvatsku

2.3.1 Volný čas do konce 19. století

Na úvod zmiňme několik slov k jihoslovanské kultuře a krátce k historickému kontextu.

Zejména je důležité přihlídnout k tradici křesťanství, která na rozdíl od České republiky přetrvává velmi silně v Chorvatsku dodnes. Podle údajů chorvatského Státního statistického úřadu se téměř 88% obyvatel Chorvatska hlásí k římsko-katolickému vyznání.²

Výuka náboženství (*vjeronauk*) je ve školních osnovách zahrnuta v podobě samostatného předmětu.

Právě z této tradice vychází jiné tradiční seskupení rodiny a vztahů v ní. Stále se schází a žije společně velmi úzce široká rodina, zahrnující tety, strýce, bratrance a jejich děti. Přetrvává tradice kmotrů a kmoter a úzká vazba se sousedy.³

Chorvaté se liší také svou láskou ke starým a především regionálním tradicím, svým kořenům a předkům a v jiném vnímání hodnot. Láskou ke svým kořenům lze však myslet také silnou národní hrdost a vlastenectví, které v chorvatském pojetí lze často nahradit slovem nacionalismus.⁴

Do 7. století n.l. osídlovaly dnešní území Chorvatska kmeny Řeků, Keltů a Ilyrů. Ilyrové, kmeny indoevropského původu však poté, co území ovládli Římané, se stáhli na území dnešní Albánie. Víme, že Řekové se věnovali výchově, která byla založena především na tělesných aktivitách a na kulturních činnostech. Výchova založena na ideálu *kalokagathie*, tedy harmonický rozvoj těla i ducha, vzor na který o mnoho později, v mnoha koutech světa navazují další

¹ PÁVKOVÁ, 2002, s. 26 - 27

² http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2004/37-632-635-tab.pdf

³ ŠÍŠKOVÁ, 2002, s. 103-104

⁴ SKALICKÝ, 2007 s. 6-7

organizace zabývající se pedagogikou a výchovou dětí, mládeže i dospělých. Řekové trávili svůj volný čas především sportovními aktivitami (Olympijské hry, agonistika) a tělesnou výchovou, vzděláváním a kulturou (hudba, tanec, divadlo a básnířství), veřejnými činnostmi a vlastními koníčky. Žili v jakési harmonii a volný čas vnímali jako nedílnou součást svého života.¹

Chorvaté a ostatní slovanské kmeny přišly na území dnešního Chorvatska a Bosny v 7. století a smísily se se zbytky obyvatel ilyrského původu.²

Volný čas Chorvatů v době renesance nám nastiňuje popis veřejného života a volného času v Dubrovniku, v jednom z nejdůležitějších míst na Jadranu. Lidé nacházeli klid a místo na odpočinek ve františkánském klášteře. Většinu volného času pak Dubrovčané trávili na veřejných prostranstvích. Od těchto dob, až dodnes se ve většině chorvatských měst a vesnic dochovaly tradiční slavnosti. Především jsou to oslavy křesťanských patronů měst a vesnic. Mezi nejznámější slavnosti patří také stará hra *Alka* v Sinju nebo *Moreška* na ostrově Korčula. *Alka* či *Moreška* jsou zajímavé ukázky her, které staří Chorvaté vymysleli pro mládež jako přípravu pro obranu země. Tyto hry zahrnují symboly spontánnosti, prestiže, překonání a motivace.³ Ravančić dále uvádí, že právě v Dubrovniku byla nejvýznamnějším místem setkávání a zábavy lidí v jejich volném čase krčma. Nelze přehlédnout zachování této tradice v podobě setkávání přátel a známých v kavárnách i dnes. Místem, kde se primárně vyměňují informace, novinky a teprve sekundárně je to místo odpočinku a občerstvení. Dnes, ale i ve středověku se život i volný čas odehrával především na veřejných prostranstvích, ulicích, náměstích a trzích. Lidé se scházeli hrát karty, hry, bavili se a zpívali. Volný čas dětí, byl naplněn zejména sportovními hrami, jako je kopaná.⁴

¹ POLIĆ, 2004

² TEJCHMAN A KOL., 2009, s. 376

³ PLENKOVIĆ, 2000, s. 18

⁴ RAVANČIĆ, 2000

Po Průmyslové revoluci, stejně jako v České republice a Velké Británii, i na Balkáně 19. a 20. století přináší kvalitnější trávení volného času, možnost volného času se smysluplnou náplní. Staví se divadla. Jedno z nejstarších veřejných divadel v Evropě bylo postaveno roku 1612 v chorvatském městě Hvar.¹

Dále se zakládají národní a měšťanské knihovny, čítárny a po stránce politicko-patriotské byly zakládány národní sokolské jednoty, kde se rozvíjela cyklistika, horská turistika, střelba, šerm, lyžování, lehká atletika, fotbal, lov a rybolov. Zde lze vidět menší rozdíly oproti tomu, které disciplíny zaštiťoval československý Sokol.²

2.3.2 Volný čas do 2. světové války

Podobně jako v dalších evropských zemích i na území dnešního Chorvatska se rozvíjel skauting (*Izviđači*). Poprvé je zmiňován v roce 1881 při středních školách, kde byly zakládány žákovské výletní skupiny, což je dnes považováno, jako začátek skautingu v jihoslovanských zemích respektive v Chorvatsku. Chorvatským zakladatelem je Mate Mudrinić, profesor z Vinkovců. Teprve od roku 1913 se tyto výletní skupiny začaly nazývat skauty, kteří během světových válek poskytovali významnou pomoc při evakuaci obyvatelstva, čímž velmi pomáhali hasičům a zdravotníkům.

S politickými změnami se měnily i podmínky pro skauty a podobně jako v ostatních zemích východního bloku byli v roce 1946 zakázáni s příchodem státního zřízení Socialistické federativní republiky Jugoslávie.³

Před a krátce po druhé světové válce se možnosti využití volného času ještě obohacují, zakládají se různá žákovská sdružení, jako Červený kříž (*Crveni križ*), Jadranská stráž (*Jadranska straža*), *Hostelski i Ferijalni savez*, Aeroklub, sportovní sekce sdružení „*Doma i škole*“

¹ PLEŠINGER, 1998, s. 94

² ROSIĆ, 2005, s. 144

³ http://hr.wikipedia.org/wiki/Izvi%C4%91a%C4%8Di#Povijest_izvi.C4.91a.C4.8Da

(sdružení na spolupráci dětí a rodičů se školou), literární sdružení *Napredak* a pěvecké sbory. Hlavní úlohu v trávení volného času převzala rodina a škola.¹

2.3.3 Volný čas po 2. světové válce

Jugoslávie, hledající své místo na mezinárodně politické scéně po delším ochlazení opatrně normalizovala vztahy se Sovětským svazem a otevřela se Západu. Proto již v průběhu 50. let vedle jugoslávského Pionýru vznikají v chorvatském Splitu a Záhřebu skautské skupiny Mladý partizán (*Mladi partizan*). V roce 1982 bylo v Chorvatsku registrováno přes 40 000 skautů. Bohužel právě na tomto příkladu lze ukázat destrukce na zájmové činnosti během jugoslávské občanské války v 90. letech (1991 – 1995). V roce 2005 měl chorvatský skaut pouhých 4 000 členů. Během války se skautské sdružení naprosto zhroutilo kvůli národnostním a náboženským neshodám mezi vůdci sdružení, přestože právě skauti byli jedni z prvních, kteří se zapojili dobrovolně do obrany země. Sdružení bylo roku 1993 opět obnoveno a snaží se oslovit dnešní generaci chorvatských dětí.²

Vedle chorvatských skautů existoval i Svaz jugoslávských pionýrů (*Savez pionira Jugoslavije*), byl založen na Prvním antifašistickém kongresu mládeže Chorvatska v roce 1943. Podobně jako u nás, bylo členství de facto povinné. Zajímavé však je, že po pádu socialismu byl Pionýr zrušen a v žádné podobě (na rozdíl od nás) nepřetrval do dneška.³

Nemáme v úmyslu v této práci podrobněji uvádět historii, která se dotýká událostí, které následovaly po chorvatském vyhlášení samostatnosti v roce 1991, kdy byla země obsazena jugoslávskou

¹ PLENKOVIĆ, 2000, s. 56

² http://hr.wikipedia.org/wiki/Izvi%C4%91a%C4%8Di#Povijest_izvi.C4.91a.C4.8Da

³ http://hr.wikipedia.org/wiki/Savez_pionira_Jugoslavije#Povijest

armádou a následovala válka mezi některými zeměmi bývalé Jugoslávie.¹

Tuto skutečnost je však nutné uvést, protože se dotkla dnešní chorvatské generace. Jak později uvádíme uskutečnily se i některé projekty, jejichž cílem bylo navrátit děti zasažené válkou do normálního života. Smutnou skutečností je, že v závislosti na této události se rozvoj kultury a nabídky volného času na několik let zastavil.

2.4 Shrnutí

Je nesporné, že nejvýraznější škody někdy málo zjevné, o to však trvalejší přineslo rozdělení kontinentu po 2. světové válce.

Dotklo se i celé oblasti života a výchovy dětí a mladých lidí střední a východní Evropy. Všechny organizace však bez ohledu, zda patřily do západní nebo východní Evropy prošly a mnohé procházejí krizí, jež byla způsobena i špatnou reakcí samotných zařízení na potřeby a zájmy mládeže a dětí.²

Je zajímavé si uvědomit, že výrazný posun ve volném čase se udál teprve nedávno. Co do množství volného času mnoho lidí žilo ještě před méně než 200 lety podobně jako středověký sedlák Ostož, bez ohledu zda to bylo na území České republiky, Velké Británie nebo Chorvatska. Vidíme také, že ve všech zemích dochází k vývoji smysluplného trávení volného času až po roce 1848, respektive na konci 19. století.

Lze říci, že v historii volného času jsou spíše menší rozdíly v typu organizací. Avšak všechny tři země propojuje jedna organizace, jíž je skauting, který se rozvinul ve všech zemích v přibližně stejnou dobu. Zajímavostí je zachování skautingu v Chorvatsku i v době socialistického zřízení.

¹ TEJCHMAN A KOL., 2009, s. 459

² PÁVKOVÁ, 2002, s. 26-27

Můžeme si všimnout toho, že ve Velké Británii po válce vzniká široká komerční nabídka volnočasových aktivit, budují se také sportoviště, centra a dětská hřiště. Tehdejší volnost v britském rozvoji nabídky je zřetelná hlavně dnes, kdy můžeme porovnat rozmanitost nabídky se zeměmi, v kterých mělo hlavní slovo socialistické vedení státu.

3. Současná nabídka volného času

3.1 Současná nabídka volného času v České republice

3.1.1 Nabídka volného času ze strany státu – školská zařízení

3.1.1.1 Školní družina a školní kluby

Školní družiny a školní kluby jsou specifikem v české nabídce volného času od 60. let při základních školách. Družina je součástí výchovně vzdělávacího systému, určena pro děti 1. – 4. třídy ZŠ a zabezpečuje žákům náplň volného času v době před nebo mezi školním vyučováním. Odpoledne před odchodem domů nabízí většina družin možnost zapojení do dalších aktivit. Při školní družině fungují kroužky, zejména sportovního nebo výtvarného zaměření, některé družiny nabízí také výuku anglického jazyka nebo hry na hudební nástroj. Děti mají prostor ke hře, psaní úkolů, náplní pobytu v družinách je i zapojení do různých projektů, příprav na oslavy (Vánoce, Velikonoce, Halloween, Čarodějnice apod.), návštěvy hřišť, divadla, muzeí nebo výlety. Většina družin má k dispozici zahradu a proto se vychovatelé snaží umožnit dětem hru také venku.

Školní kluby jsou určeny žákům druhého stupně ZŠ. Základem školních klubů jsou zájmové činnosti. V obcích, kde není zřízeno středisko volného času, může klub přebírat jeho funkci.¹

¹ HÁJEK, 2008, s. 147-148

3.1.1.2 Střediska volného času

Tyto subjekty jsou zařízení s širokou zájmovou působností. Existuje několik forem zájmového vzdělávání (Hájek, 2008):

1. *zájmová činnost příležitostná*
2. *pravidelná zájmová činnost*
3. *táborová činnost*
4. *osvětová činnost*

Mezi příležitostné zájmové činnosti patří organizování příležitostných výchovně – vzdělávacího či rekreačního charakteru. Jsou to místní soutěže, výlety, exkurze, divadelní představení apod.

Pravidelnou zájmovou činností jsou myšleny zájmové útvary jako jsou kroužky, soubory, oddíly nebo kluby a děti do nich pravidelně (zpravidla jednou týdně docházejí).

Táborové činnosti jsou zpravidla vrcholem celoroční práce v rámci zájmových útvarů a jsou organizovány v době hlavních prázdnin. Mají formu rekreační nebo odborného soustředění a jsou buď pobytové, putovní nebo hvězdicové.

Osvětovou činností jsou myšlena pořádání seminářů, přednášek nebo projektů, např. k prevenci sociálně patologických jevů.

Zřizovatelem Středisek volného času, známé také pod názvem Dům dětí a mládeže je zpravidla město nebo obec a některé činnosti provádí SVČ za úplatek, tzv. účastnický příspěvek.

Nabídka zájmových činností se liší, roste však nabídka, která není určena pouze dětem, ale většina SVČ nabízí zájmové činnosti i pro dospělé a seniory. Zpravidla zahrnuje sportovní, výtvarné a taneční činnosti.¹

Jako příklad uvádíme nabídku kroužků Domu dětí a mládeže Vikýř v Jablonci nad Nisou² :

¹ HÁJEK, 2008, s.142-147

² <http://www.ddmvikyr.cz/krouzky.php>

1. *hudební kroužky (Trampská kytara, Klavír, Kouzelná flétna)*
2. *přírodovědné kroužky (Přírodověda, Perličky, Chovatelé)*
3. *sportovní a technické kroužky (Cvičení seniorů, Modelářská dílna, Orientační běh, Jóga, Irský step)*
4. *estetické kroužky a keramika (Keramika, Paleta, Kresba, malba, grafika)*
5. *společenskovední kroužky (Mladí autoři)*
6. *kroužky při Informačním centru mládeže*

Po roce 1989 začaly i církevní organizace a náboženské společnosti pečovat o volný čas dětí. Jejich činnost má někdy charakter náboženské výuky, ale mnoho z nich organizuje činnosti se silným sociálním rozměrem, zaměřené na rizikové skupiny dětí a mládeže (např. romské děti).¹

Příkladem je nezisková činnost salesiánských středisek volného času Dona Bosca a nízkoprahových klubů.²

Hlavní činností středisek jsou otevřené kluby - oratoře pro děti a mládež, zájmové kroužky, doučování, víkendové turnaje a prázdninové táborové pobyty s orientací na neorganizovanou a problematickou skupinu dětí a mládeže.³

3.1.1.3 Základní umělecké školy

Základní umělecká škola (dříve Lidová škola umění) má statut základní umělecké školy, zabývající se vzděláváním a rozšiřování vědomostí a znalostí v uměleckých oborech jako je hudba, tanec, literárně – dramatická výchova a výtvarná výchova.

ZUŠ je využívána hlavně jako instituce pro hudební výchovu, osvojení znalostí hry na zvolený nástroj včetně hudební nauky. Dobrovolná docházka do základní umělecké školy je využívanou možností naplně volného času dětí a mládeže a současně další stupeň dobrovolného vzdělávání.¹

¹ PÁVKOVÁ, 2002, s. 151 a 152

² PŘADKA, 2002, s. 33 - 35

³ <http://www.csmdonbosco.cz/>

3.1.1.4 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Tato zařízení mají především sociální poslání a jsou určena neorganizovaným dětem a mládeži, kteří se nacházejí v obtížné životní situaci, jsou ohroženi sociálně patologickými jevy nebo mají neakceptovatelně vyhraněný životní styl.

Cílem zařízení je zlepšení kvality jejich života, vytváření podmínek pro řešení jejich nepříznivé situace. Základními prostředky pro oslovení a získání klientů je atraktivní nabídka možností trávení volného času čímž je navázán kontakt s cílovou skupinou.

Nízkoprahové kluby nabízí atraktivní zázemí, kde si mohou klienti napsat domácí úkoly, číst, zahrát společenské hry. Touto formou chce klub ukázat, že prostředí klubu je lepší než ulice. Pro individuální volnočasové aktivity nabízí zařízení technické vybavení (společenské hry, výtvarné potřeby, knihovnu). Organizované programy jsou na principech zážitkové pedagogiky a také programy zaměřené na prevenci šikany, agresivity, užívání drog a alkoholu. K dispozici jsou pracovníci pro poradenství, kteří nabízejí možnost pomoci při řešení problémů.¹

3.1.1.5 Pobyt v přírodě - chráněná území

Podobně jako ve dvou dalších státech, o kterých v této práci pojednáváme i český stát přistoupil k ochraně přírody a kulturního dědictví. Prvním chráněným územím byl v roce 1838 vyhlášen Žofínský prales a Hojná Voda v Novohradských horách.²

Na území ČR byly vyhlášeny dále čtyři národní parky (NP Krkonoše, NP Šumava, NP Podyjí a NP České Švýcarsko) a dvacet pět chráněných krajinných oblastí a desítky maloplošných chráněných území. Vedle ochrany přírody jsou státem chráněny také kulturní památky. Dvanáct z nich je zapsáno na seznamu kulturního dědictví UNESCO.

¹ HÁJEK, 2008, s. 150-151

² PŘADKA, 2002, s. 81

Celá tato škála atraktivních míst nabízí možnost výletů, turistiky nebo cyklistiky. V lokalitách jsou budovány naučné stezky, muzea a skanzeny. Na rozdíl od mnoha jiných zemí má díky Klubu českých turistů Česká republika vynikajícím způsobem značený systém turistických cest a na území republiky najdeme desítky zámků, hradů, zřícenin hradů a rozhleden.¹

3.1.2 Nabídka volného času ze strany neziskových organizací a občanských sdružení

3.1.2.1 Junák

Junák – svaz skautů a skautek České republiky je dobrovolné, nezávislé a nepolitické sdružení s dlouholetou mezinárodní tradicí jak jsme řekli již v minulých kapitolách. Posláním Junáku je už po dlouhá léta rozvíjení osobnosti dětí a mladých lidí, rozvoj jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k sobě samým, bližním, vlasti, přírodě a celému lidskému společenství.

Jeho nadčasovost, jež mu pomáhá přilákat pozornost i dnešní generace dětí je zprostředkování kontaktu s přírodou a veškerým dobrodružstvím, jež poskytuje a zároveň je učí samostatnosti, spolupráci a zodpovědnosti.²

I v ČR se snaží Junák reagovat na požadavky modernizace od dnešní generace dětí. Proto přichází s bohatou nabídkou celostátních akcí a projektů nebo skautskou *Stezkou* s prvky fantasy. Mezi celostátní akce patří *Svojsíkův závod*, *Navigamus*, *OBROK*, *Polibek múzy* a další. Skauti se zapojují do charitativních akcí jako je v současnosti např. projekt Člověka v tísní *Postavme školu v Africe*. Skauti se tradičně účastní i roznášení *Betlémského světla* po českých kostelích, domovech důchodců či nemocnicích.³

¹ <http://www.klubturistu.cz/?oid=10180&PHPSESSID=206c442f22675b61c9dd0493afb5aeb2>

² PŘADKA, 2002, s. 52 - 60

³ <http://krizovatka.skaut.cz/projekty/>

3.1.2.2 Pionýr

Pionýr je důkazem české mentality, kdy i do dob demokracie přetrvaly kdysi čistě socialistické symboly jímž je bezpochybně i Pionýr.

Po roce 1989 se přetransformoval v demokratické a nezávislé sdružení dětí, mládeže i dospělých. Pilíři Pionýru jsou dnes pravda, poznání, přátelství, pomoc, překonání, příroda a paměť. V těchto slovech jsou zahrnuty zásady dodržování pravidel, čestné chování, poznávání sebe sama, pomoc druhým, ovládnutí a překonání sebe sama, ochrana přírody a život v souladu s ní. V Pionýru spolu žijí ve shodě kolektivy různého zaměření a uspořádání - tábornické, přírodovědné, sportovní či turistické oddíly. Jejich členové rozhodují o tom, zda se chtějí zabývat převážně jen jedním druhem činnosti nebo zda společný život naplní různorodými aktivitami, čímž se odlišují od ostatních spolků mimoškolní výchovy.

Podobně jako Junák pořádá i Pionýr kromě oddílových schůzek, výprav a táborů další programy jako jsou republiková setkání, soutěž *Pionýrská stezka*, akce na podporu dárcovství krve *Zdravá pionýrská krev*, ekologický program *Modrá planeta*, sportovní soutěž *Pentatlon* nebo kulturně umělecká soutěž *Pionýrský Sedmikvítek*.¹

3.1.2.3 DUHA

K dalším neziskovým volnočasovým organizacím patří občanské sdružení dětí a mládeže DUHA, které pracuje na principech zážitkové pedagogiky a sdružuje základny zaměřující se na turistiku a táboření, outdoorové sporty, deskové hry, amatérské umění a mezinárodní výměny. Posláním sdružení je všestranný a harmonický rozvoj osobnosti. DUHA je úspěšná i v projektech pro děti a mládež z dětských domovů, v programech pro neorganizované děti a mládež, v rozvíjení dobrovolné služby a ve zprostředkování workcampů pro mladé lidi. DUHA se také věnuje integraci dětí odlišných věkových a

¹ <http://www.pionyr.cz/>

sociálních skupin bez ohledu na zdravotní handicapy. Jednotlivé oddíly, které se nazývají „dužiny“, připravují programy pro děti z dětských domovů, romské děti, děti z oblastí s vysokou nezaměstnaností či s nízkou dopravní obslužností. Velmi často spolupracují s dalšími občanskými sdruženími, domy dětí a mládeže či středisky volného času. Některé dužiny samy provozují nízkoprahové kluby či kluby s kulturním a sportovním programem pro veřejnost.

DUHA má i své programy a projekty. Zajímavý je program *Participace*, který je nejvýznamnějším představitelem aktivní výchovy k občanství v ČR. Cílem programu je učinit z participace běžnou součást výchovného procesu. Mezi nejznámější projekty tohoto programu, který funguje od roku 1997 patří *Národní parlament dětí a mládeže*, *Simulované volby* na podporu účasti mladých lidí ve volbách nebo projekt *Kulaté stoly*, kdy je k diskuzi pozvána významná osobnost.¹

3.1.2.4 Česká tábornická unie

Česká tábornická unie je organizace sdružující děti a mládež, kteří jsou členy tábornických klubů nebo tramských osad. ČTU navazuje na tradice Lesní moudrosti a trampingu.

Z toho vychází zaměření organizace na přírodu, její poznání, ochranu a pobyt v ní. ČTU pořádá mimo pravidelných schůzek v klubech a osadách tábornické, letní a zimní školy, speciální školy zaměřené na vodácké, jezdecké, horolezecké, potápěčské a lyžařské aktivity a samozřejmě na ochranu přírody. Dále hudební soutěže, sportovní turnaje, výlety a zahraniční výměny.

Program tábornických škol je vyplněn teoretickým i praktickým osvojením si znalostí a dovedností z mnoha oborů ve vztahu k přírodě a tábornické filosofii. Orientace v terénu, práce s mapou a buzolou, pohyb v nebezpečném terénu, základy horolezectví, práce s provazem, tábornickým náčiním a nářadím, poznávání přírody (lesa, rostlin,

¹ <http://www.duha.cz/o-nas>

základy ekologie), zdravotvěda, historie trampingu, přežití v lese, základní znalosti o potápění a fotografování, základy sebeobrany, tábornické astronomie a meteorologie, stavba lehkých obydlí a přípravy stravy.¹

3.1.2.5 Hnutí Brontosaurus

Z organizací, věnujících se dětem a mládeži a zabývajících se výchovou k ochraně přírody jmenujme nejvýznamnější hnutí tohoto druhu v ČR, jímž je Brontosaurus. Je to organizace jejímž cílem je mimoškolní výchova dětí a mládeže a práce s nimi. Její činnost je celoroční, celorepubliková a otevírá jim cestu za poznáním ochrany životního prostředí, přírodního a kulturního dědictví či památek prostřednictvím práce. Ta je vykonávána na různých místech. Od udržování naučných stezek, pomoci na biofarmách, vysazování alejí přes udržování zámeckých parků až po záchranu zřícenin hradů. Práce je doplňována hrami a programy na rozvoj přátelského a aktivního přístupu ke společnosti i jejímu přírodnímu a kulturnímu dědictví. Uplatňuje se výchova zkušeností a prožitkem, zejména smysluplnou prací, vlastním příkladem, hrou a bezprostředním kontaktem s přírodou.²

Mezi nejzajímavější programy, které jsou uskutečňovány formou víkendových akcí nebo táborů patří určité akce *Památky, Příroda* nebo tradiční *Prázdniny s Brontosaurem*. Brontosaurus má také dětské BRĎO oddíly, které se sdružují v klubech hnutí a formou speciálních programů a pravidelných schůzek vedou děti ke kladnému vztahu k přírodě.³

3.1.2.6 Tělovýchovné a sportovní organizace, TJ Sokol

Tradice tělovýchovné jednoty Sokol se zachovala dodnes a v různých sportovních klubech je dnes registrováno čtvrt milionů členů – dětí, mládeže i dospělých. Česká beseda sokolská je čtvrtým nejpočetnějším

¹ <http://www.tabornici.cz/cinnost/tabornictvi/>

² http://www.brontosaurus.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=7&Itemid=15

³ PŘADKA, 2002, s. 84

občanským sdružením a kromě sportovních oddílů sdružuje i celky věnující se kulturní činnosti, folklóru nebo loutkářství.¹

Největší sportovní organizací, která sdružuje sportovce je v České republice Český svaz tělovýchovy, dále také Fotbalový svaz a mnoho dalších. Mezi tradičně nejoblíbenější sporty, kterým se věnují celé generace dětí, mládeže a dospělých je fotbal, hokej, tenis, volejbal, lyžování nebo atletika. Jak vyplývá z údajů Českého svazu tělesné výchovy tato preference se v posledních letech mění a mezi mladší generací je oblíbený také florbal, basketbal nebo golf.²

3.1.2.7 Prázdninová škola Lipnice

Prázdninová škola Lipnice je nezisková organizace, která je členem organizace Outward Bound a ve svých programech usiluje o všestranný rozvoj člověka a sebepoznání. Tohoto cíle se snaží dosáhnout prostřednictvím vícedenních kurzů, jejichž čas je naplněn hrou, pohybem, tvořivými dílnami, happeningy, diskusemi i rozjímáním. Posláním Prázdninové školy Lipnice je náročnými výzvami motivovat a nacházet v účastnících odvahu a tvořivost, které jsou nezbytné pro aktivní nabývání zkušeností. Lipnice má dnes řadu projektů, autorských a metodických kurzů na objednávku i pro veřejnost.³

3.1.2.8 Muzea a galerie

Muzea a galerie v České republice jsou díky rozsáhlému kulturnímu bohatství výjimečná a četná. V České republice najdeme na 700 muzeí a galerií. Ty jsou sdruženy pod Asociací muzeí a galerií České republiky a jsou součástí nabídky smysluplného trávení volného času pro děti, mládež i dospělé, často ve spojení právě všech těchto věkových skupin, které se tak společně vzdělávají, poznávají a

¹ PÁVKOVÁ, 2002, s. 33

² <http://www.cstv.cz/>

³ SVATOŠ, LEBEDA, 2005, s. 82

rozšiřují své znalosti v různých oblastech jako je historie, umění, technika, literatura a další disciplíny. Mezi nejvýznamnější muzeum s nejbohatšími sbírkami patří pražské Národní muzeum a z galerií Národní galerie.¹

3.1.2.9 Český červený kříž

ČČK je humanitární občanské sdružení působící především v sociální a zdravotní oblasti. V rámci programu *Výuka první pomoci dětí a mládeže* je seznamuje s principy ochrany zdraví a prostřednictvím tohoto projektu působí na širokou škálu dětí v celé ČR již několik desítek let. Programy jsou realizovány na základních a středních školách nebo formou kroužku *Mladý zdravotník*. ČČK sdružuje zároveň i tzv. *Mládež ČČK*, která se podílí na dalších projektech.²

3.1.3 Komerční nabídka volného času

3.1.3.1 Outward Bound – Česká cesta, s. r. o.

Česká obdoba anglického Outward Boundu působí v zemi od roku 1993, kdy jako první uvedla na vzdělávací trh v ČR outdoorový manažerský trénink.

Česká cesta se zaměřuje na pořádání teambuildingů pro firmy a společnosti, manažerský trénink, vzdělávání a rozvoj manažerských znalostí, na motivaci, zábavu a osobnostní rozvoj. Dnes ale nabízí už i otevřené kurzy pro širokou veřejnost a jednotlivce.³

¹ <http://www.cz-museums.cz/amg/faces/web/amg/titulni>

² <http://www.cervenkykriz.eu/cz/cinnost.aspx>

³ <http://www.ceskacesta.cz/>

3.1.3.2 Sportovní centra

K odpočinku, regeneraci sil nebo k získání fyzické kondice ve volném čase pro širokou veřejnost slouží řada sportovních center, městských sportovních hal, fitness center, plaveckých bazénů, vodních areálů nebo vnitřních a venkovních lezeckých stěn. Některé jsou čistě komerčními subjekty jiné obecně prospěšné společnosti.

Zařízení jsou většinou zaměřena jednosměrně na určitou sportovní disciplínu nebo na formu relaxace. Trendem posledních let jsou v ČR velké areály, které vedle odpočinku a relaxace ve wellness centrech a aquaparcích nabízí zábavu nebo možnost občerstvení a nakupování (např. Centrum Babylon v Liberci).

3.1.3.3 Jazykové školy

Velká část mládeže a dospělých věnuje část svého volného času výuce jazyků. Děti většinou z důvodu lepších výsledků ve škole, dospělí si tak rozšiřují pracovní možnosti a zároveň je to forma dalšího vzdělávání. Výuku nabízí vedle zájmových kroužků při školách nebo střediscích volného času zejména soukromé jazykové školy.¹

3.1.3.4 Taneční kurzy a taneční skupiny

Mnoho dětí i dospělých se chce ve volném čase věnovat tanci. Proto fungují vedle tanečních kurzů pro mládež i speciální kurzy společenských tanců pro dospělé. Taneční kurzy pro mládež během jejich středoškolského studia dosáhly v posledních několika letech velké oblíbenosti.

Mimo těchto kurzů je možné navštěvovat v rámci zájmové činnosti i taneční studia, kde se mohou různým druhům tance věnovat na vyšší úrovni pravidelnými tréninky a soustředěním.

¹ PÁVKOVÁ, 2002, s. 152

Na závěr této kapitoly musíme zmínit vedle agentur a cestovních kanceláří také subjekty naplňující volný čas dětí a mládeže jako jsou různé herny, internetové kavárny a diskotéky, jež na základě komerce nabízejí aktivity ve volném čase, aniž se snaží o výraznější výchovné působení.¹

3.2 Nabídka volného času ve Velké Británii

3.2.1 Nabídka volného času ze strany státu (vlády a místní samosprávy)

3.2.1.1 Nabídka volného času při veřejných školách

Ve Velké Británii funguje systém veřejného základního vzdělávání. Může se lišit pro Anglii a Wales, pro Severní Irsko a pro Skotsko. Systém je rozdílný od systému chorvatského a českého tím, že to, co rozdělujeme na základních školách na 1. a 2. stupeň ZŠ je v Británii pojmenováno jako *primary school* (5-11 let) a *secondary school* (12-16 let).²

Při školách je podobně jako ve dvou zbylých zemích (avšak ve velmi bohatší nabídce) pořádáno mnoho volnočasových aktivit po skončení vyučování jako jsou sportovní činnosti (fotbal, netball, rugby, gymnastika, jóga), dále pěvecký sbor, dramatický kroužek, ekologická skupina, taneční skupiny (např. na školách ve Skotsku se žáci mohou přihlásit do výuky skotských tanců), výuka cizích jazyků (francouzština, španělština), bowling nebo modelářství. Různé aktivity a hry jsou pořádány i v době obědové pauzy nebo během přestávek.³

¹ HÁJEK, 2008, s. 152

² <http://www.icm.cz/britsky-vzdelavaci-system>

³ <http://www.laurel.kyschools.us/Schools/LondonElementary/clubs.html>

3.2.1.2 Nabídka volného času při internátních školách

Vedle veřejného školství ve Velké Británii fungují už po staletí internátní soukromé školy, kde žáci nejen studují, ale také se zde stravují, bydlí a tráví svůj volný čas. Množství internátních škol je určeno primárně pro děti z významných, anglických, aristokratických a bohatých rodin.

Nabídka volnočasových aktivit je samozřejmě na internátních školách ještě širší než na veřejných školách. Například internátní škola Stowe v Anglii nabízí vedle klasických sportů střelbu, šerm, kriket, běh, rybaření, golf, lacrosse, karate, pólo, veslování, plachtění, hokej, tradiční internátní hry (jako *Eton Fives*) nebo účast na chování psů - *beaglu* a každoroční výstavu.

Vedle sportovních aktivit je výrazná nabídka klubů, které se schází každý týden nebo dalších zájmových činností. Např. šachový klub, výtvarné činnosti, taneční skupina, hodiny řízení automobilu, debatní, literární, historický nebo novinářský kroužek, klub fotografie a designu nebo „Zelený tým“, který je zodpovědný za recyklování odpadu na Stowe.¹

3.2.1.3 Školní kluby

Školní kluby slouží dětem po skončení vyučování a před ním (podobně jako v ČR školní družiny). Nabídka je rozšířena i na období prázdnin. Klub nabízí sportovní a výtvarné aktivity, hraní stolních her, modelování, pečení, šití a pletení, týmové hry a dílny keramiky. Během prázdnin se pořádají výlety do zajímavých míst, parků, ZOO, pláží, muzeí a uměleckých galerií. Do klubů jsou zváni zajímaví hosté jako zaměstnanci nemocnic, policie, tanečníci, hudebníci, výtvarníci nebo vypravěči.²

¹ <http://www.stowe.co.uk/life-at-stowe/>

² <http://hyndlandasc.org.uk/about/>

3.2.1.4 Parky jako místo pro volný čas

Dlouhou tradicí veřejných prostorů pro obyvatele britských měst jsou rozsáhlé parky. Tradice krajinářského typu anglických parků a zahrad sahá do 17. století a byla rozšířena do celé Evropy.¹

Dochovala se dodnes a proto se upravené parky staly místem odpočinku a trávení volného času všech generací britského obyvatelstva. Příkladem početného systému parků je hlavní město Londýn, kde nalezneme osm královských parků (*Royal Parks of London*), kam patří např. *Hyde Park* nebo *Kensingtonské zahrady*. Dále menší zahrady a plochy jako *Soho Square* nebo *Victoria Park*. Londýnské parky a zahrady uskutečňují ve svých prostorech pro zájemce dětské programy, procházky a jednodenní výlety s odbornými přednáškami, různé slavnosti, koncerty, charitativní akce. Parky slouží i jako místa pro sportovní aktivity (bruslení, plavání, běhání, jízda na koni a na lodičkách). Dětem jsou k dispozici dětská hřiště. Například v *Hyde Parku* najdeme i tenisové kurty, galerii nebo proslulý *Speaker's Conner*, kde mohou lidé vyjádřit svůj názor.

Mimo to jsou dnes královské parky koncipovány s cílem poskytovat obyvatelům metropole příležitost k rozvoji poznání a pochopení biodiverzity v přírodě. V parcích jsou vybudovány naučné stezky a trasy jsou uzpůsobeny lidem se zvláštními potřebami (k dispozici jsou pro ně speciální kola). Formou celé řady projektů a programů pro všechny věkové kategorie využívá jedinečnost každého z parků a pod vedením zaměstnanců nebo dobrovolníků jsou vedeny procházky, dny pro rodinné aktivity a krátké kurzy pro dospělé nebo klub Mladých zahradníků.²

¹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Anglick%C3%BD_park#Synonyma

² <http://www.royalparks.org.uk/>

3.2.1.5 Pobyt v přírodě – chráněná území

V dnešní době se na území Velké Británie nachází čtrnáct národních parků, které jsou spojeny v Asociaci Národních parků Británie (*Association of National Park Authorities - ANPA*), které byly vyhlášeny s myšlenkou zachovat krásu a přírodní dědictví dané oblasti a zároveň podporovat pochopení jedinečnosti parků veřejností. Jedná se o oblasti hor, luk, mokřad, jezer, řek, slatin a lesů.

Každý park nabízí možnost aktivního odpočinku a poznávání v podobě outdoorových aktivit a různých tematických akcí.

Z outdoorových aktivit lze zvolit turistiku, kdy je možné využít služeb dobrovolných průvodců, kteří návštěvníka seznámí s možností tras, historií či faunou a flórou daného parku. Dále jsou to cyklistické stezky, jízda na koních, vodní sporty (plachtění, kánoe, kajaky, rybaření), lezení, lety horkovzdušným balónem, paragliding, pozorování živočichů.

Nabídka různých akcí a událostí je široká a určená pro všechny věkové kategorie. Jedná se o exkurze na farmách, pořádání tradičních vesnických trhů, návštěvy archeologických územích, slaňování, horské túry, toulky a procházky pod odborným vedením, výlety lodí a mnoho dalších.¹

3.2.1.6 Combined Cadet Force

The Combined Cadet Force je organizace založená Ministerstvem obrany Spojeného království jako organizace při škole rozvíjející disciplinovanost, odpovědnost, vytrvalost a samostatnost u britské mládeže. CCF je podporována britskou armádou, námořnictvem i letectvem a příslušnost ke kontingentu určuje sektor, kterému se děti a mládež učí (armáda, námořnictvo nebo letectvo). Kadeti předstihli v počtu členů hnutí skautingu a dnes jsou nejpočetnějším hnutím

¹ <http://www.nationalparks.gov.uk/>

mládeže ve Velké Británii. CCF funguje při britských školách a internátech jako zájmová činnost. ¹

Do organizace mohou od 13 let vstupovat děti obou pohlaví, přičemž do 18 let podléhají při tréninku a školení bezpečnostním omezením. Různé sektory mají samozřejmě odlišnou náplň tréninku (učení se létání a ovládání strojů, střelba), společnými disciplínami jsou navigace, cvičení maskování a ukryvání, tělesná zdatnost, vedení skupiny a první pomoc. Školy respektují, že se některé děti nechtějí podílet na činnosti CCF tréninkem bojových akcí a proto existují alternativní projekty a organizace, které žákům umožňují dobrovolně pomáhat v nemocnicích, školách a v charitativní práci. ²

3.2.2 Nabídka volného času ze strany dobrovolných a neziskových organizací a sdružení

3.2.2.1 Skauting

Skautské hnutí je původní, britská, mládežnická organizace, dnes nejrozšířenější organizace na světě (40 milionů členů), jejímž cílem je výchova a sebevýchova mladých v dobré lidi. Skautské hnutí zastřešují dvě největší mezinárodní organizace *World Organization of the Scout Movement* a *World Association of Girl Guides and Girl Scouts*. Ty sdružují chlapecké a dívčí organizace, dnes však i koedukované. ³

Britský skauting je organizací pracující s mladými lidmi bez ohledu na jejich sociální postavení. Už Powell prostřednictvím skautingu poskytoval chudým chlapcům ve městech šanci zapojení a nového pohledu na svět a jeho myšlenka je aktuální i dnes. Tu dnes v Británii doplňuje další myšlenka dostupnosti skautingu bez ohledu na rasu či národnost a proto aktivně funguje např. i v částech Londýna s velkým počtem asijských minorit.

¹ <http://www.stowe.co.uk/life-at-stowe/>

² http://en.wikipedia.org/wiki/Combined_Cadet_Force#

³ <http://cs.scoutwiki.org/Skauting>

Skautské hnutí reaguje na potřeby dnešní generace členů a do svých aktivit zahrnuje rozmanité oblasti dobrodružství v podobě dobrodružných programů s aktivitami ve vzduchu, na zemi i na vodě. Moderní doba využívající výpočetní techniku a Internet si žádá zařazení těchto aktivit i do moderního skautingu a proto jsou počítač i elektronika zahrnuty do skautských aktivit.¹

Britské skautské hnutí vlastní v zemi několik národních center, které slouží i pro veřejnost a prostory si mohou pronajímat firmy pro své konference (*Baden – Powell House, Gilwell Park* a další). V jeho vlastnictví je také *Scout Activity Centre*, který byl vybudován jako profesionální zázemí pro outdoorové a pobytové akce organizace. Současně je nabídka určena pro školní skupiny a skupiny mladých lidí.²

Největší národní nebo mezinárodní, slavnostní setkání skautů – *Jamboree* se pravidelně koná již od roku 1920. Hlavním smyslem *Jamboree* je poznávání lidí různých národností, kultur, jazyků a náboženství a je to příležitost jak poznat nové přátele.

Zároveň je *Jamboree* naplněním myšlenky zakladatele Powella - přátelství všech lidí bez rozdílu pohlaví, národnosti, jazyka nebo vyznání. Setkání je zároveň vzděláváním v různých oblastech globálních problémů.³

3.2.2.2 Národní muzeum pro děti v Halifaxu

Nezisková organizace v podobě Národního muzea pro děti *EUREKA!* v anglickém Halifaxu je výjimečným projektem muzea určeného pro děti a mládež z roku 1992.⁴

Muzeum je příklad interaktivní formy učení a trávení volného času, podle amerického vzoru dětských muzeí, které se pokouší zábavnou formou rozvíjet psychickou, intelektuální, sociální, kreativní, fyzickou

¹ <http://scouts.org.uk/cms.php?pageid=160>

² <http://www.scouts.org.uk/nationalcentres/>

³ http://www.scout.org/en/information_events/events/world_events/world_jamboree

⁴ PÁVKOVÁ, 2002, s.182

i emoční oblast dítěte. Muzeum je zároveň místem společného učení dětí a rodičů zábavnou formou, k němuž je muzeum koncipováno svou netradiční formou.

Vedle funkce muzea plní prostor komerční funkci zábavy v podobě oslav, večírků, speciálních dní pro rodiny, možnost teambuildingů atd. V nabídce jsou také dětské kluby v době prázdnin, výukové a outdoorové programy pro věkové kategorie dětí už od těch nejmenších od 1 roku.¹

3.2.2.3 CISV

Dětské mezinárodní letní vesnice (*Children's International Summer Villages*) je dobrovolnická organizace prosazující už od konce druhé světové války budování míru a přátelství napříč kulturami. Zakladatelé si uvědomovali, že dlouhodobý mír může být docílen jen výchovou nových generací – dětí, k národnostní toleranci. Přes 50 let pořádá množství volnočasových, skupinových, multikulturních, výukových aktivit, které pomáhají rozvíjet porozumění mezi dětmi, mládeží a dospělými napříč kulturami.

CISV pořádá vedle klasických letních táborů speciální čtyřtýdenní vesnice („*The Village*“) s mezinárodní účastí. Toto mnohojazyčné a multikulturní seskupení nabízí zkušenost podílet se na vzdělávacích, kulturních a sportovních aktivitách, které kladou důraz na kooperativní, globální a multikulturní soužití. Účastníky učí respektovat rozdílné i společné hodnoty. CISV dále pořádá výměny, kdy děti přijíždí do rodin v jiné zemi. Dnes má CISV své organizace v dalších šedesáti zemích a sdružuje na 200 000 lidí.²

¹ <http://www.eureka.org.uk/>

² <http://www.cisv.org/about/>

3.2.2.4 Residenční letní tábory

Letní tábory nemají v Británii tak velkou tradici jako u nás nebo v USA. Tento americký trend byl přebírán do britského prostředí, britské tábory jsou však méně specializované. Většinou nabízejí širokou škálu outdoorových činností, která mají působit na sociální oblast dětí a mládeže. Pro celkovou neoblíbenost všeho amerického se v posledních letech od tohoto modelu opouští.¹

Na základě pokusu o zavedení residenčních letních táborů vznikla organizace *The Council of Colony Holidays for Schoolchildren*, která byla v 80. letech nahrazena neziskovou organizací *Active Training and Education Trust* (ATE), která pořádá tzv. super týdny (*Superweeks*) v několika ze svých pobytových základen. Tábory jsou složeny z výletů, denní her, večerních programů a děti mají možnost poznat množství nových kamarádů.²

3.2.2.5 Církevní sdružení - Christadelphians

V Británii působí i řada církevních společenství jako *Christadelphians*. Christadelphians sdružují všechny věkové kategorie obyvatel na svých kurzech, víkendových akcích, pěveckých a hudebních sborech nebo letních táborech. Akce jsou většinou zaměřeny na výuku náboženství, ale zároveň jsou proloženy i různými hrami, aktivitami jako je zpívání, hraní na hudební nástroje, divadlo, procházky, výlety nebo pikniky.³

¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Summer_Camp#United_Kingdom

² <http://www.ate.org.uk/>

³ <http://www.ealingchristadelphians.co.uk/>

3.2.3 Komerční nabídka volného času

3.2.3.1 Outward Bound

Outward Bound, původně škola přežití pro britské námořníky, jak jsme zmiňovali v kapitole o historii, dnes funguje v mnoha zemích a samozřejmě v Británii (i když její sídlo je v USA). Britský Outward Bound je členem mezinárodního společenství *Outward Bound International* (OBI). Světoznámé hnutí, které funguje na principu práce s lidmi skrze zážitek, za pomoci her a pobytu v přírodě. Pomáhá lidem objevovat a rozvíjet jejich schopnosti pomocí originálních aktivit v bezpečných, ale náročných situacích. Cílem je rozvíjet především oblast spolupráce, sebedůvěry, odpovědnosti, komunikace a tolerance. ¹

Programy jsou určeny pro jednotlivce, školní třídy a skupiny, firemní týmy nebo rodiny. Outward Bound má ve Velké Británii několik center – *Loch Eil* ve Skotsku, *Aberdovey* ve Walesu, a dvě centra v *Lake District* v Anglii. Novinkou je také středisko „Metro“ ve Skotsku, které nabízí školám a skupinám mladých lidí možnost účastnit se krátkodobých programů, které jsou vytvořeny podle jejich požadavků. Hory a moře jsou důležitým zázemím pro 1 – 17 denní kurzy, kdy účastníci plují podél waleského pobřeží, lezou na vrchol Ben Nevis, účastní se lanových kurzů, sjíždění na raftu, kanoích a mnoho dalších. ²

3.2.3.2 Nabídka sportovních aktivit a národní sportovní centra

Většina dnes známých sportů a sportovních her byla založena právě v Británii. K nejpobulárnějším sportům současné Británie patří fotbal, tenis, házená, kriket, golf a rugby, kdy první tři jmenované sporty jsou původními anglickými sporty. ³

¹ <http://www.outwardbound.net/about/index.html>

² <http://www.theoutwardboundtrust.org.uk/>

³ http://cs.wikipedia.org/wiki/Sport#Po.C4.8D.C3.A1tky_modern.C3.ADho_sportu

Děti a mládež se věnují jednotlivým sportům v zájmových aktivitách pořádaných při školách nebo v místních sportovních klubech.

Zajímavý je komplex britských resp. anglických národních sportovních center. V zemi bylo vybudováno pět národních sportovních center, jejichž zřízení je součástí anglické sportovní strategie, vytvořit zázemí pro výchovu nových, anglických, sportovních talentů. Některá centra jsou situována do historických objektů, kde se snoubí historie, tradice a funkčnost. Zároveň jsou zařízení přístupná i široké veřejnosti jako sportovní areály využitelné pro volný čas.

K dispozici jsou fotbalová a ragbyová hřiště, tenisové a squashové kurty, atletické stadiony, cvičební sály, tělocvičny, fitness a rehabilitační centra (*NSC Bisham Abbey, NSC Crystal Palace, NSC Lilleshall*). Jedno z center je zaměřené na vodní sporty (*The National Water Sport Centre Nottinghamshire*) a nabízí možnost sjíždění řek a jezer, rafting, splouvání na kanoích. Dále bazény, vodní plochy pro kayaking, plachtění, vodní lyžování a veslování.¹

Jedno z pěti center je situováno v prostředí hor (*The National Mountain Centre Plas y Brenin*) a umožňuje aktivity jako horská turistika, horolezectví, lyžování, vodní sporty a množství kurzů pro různorodé skupiny všech věkových skupin i profesí (kurzy pro rodiny, dobrodružné sportovní dovolené, skupinové aktivity pro pracovní kolektivy i pro děti a mládež, testovací dny v jednotlivých disciplínách atd.)²

Zázemí národních sportovních center slouží také pro potřeby sportovních táborů a soustředění sportovních klubů a sdružení.³

¹ <http://www.nwscnotts.com/>

² <http://www.pyb.co.uk/>

³ <http://www.lilleshallnsc.co.uk/>, <http://www.bishamabbeynsc.co.uk/>

3.2.3.3 Centra volného času

V celé Británii najdeme velké množství center volného času (*leisure centres*), kde mohou obyvatelé aktivně odpočívat a udržovat se v kondici. Tato centra jsou zřizována místními zastupitelstvy. Jedná se o prostory a budovy, kde nalezneme kryté i venkovní bazény, venkovní i vnitřní lezecké stěny, hřiště na fotbal, atletické dráhy, fitness centra, kurty na squash, tenis nebo badminton, aerobická studia, saunu a páru, lázně atd.

Některá centra nabízí aktivity určené přímo dětem. Například *The Moray Leisure Centre* ve skotském Elgin provozuje mimo sportovních a relaxačních služeb dětské kluby pro předškolní děti, snídaňové a čajové kluby (rodiče se mohou věnovat plavání či sportu), celodenní péče, pobyt po skončení vyučování (obdoba naší družiny) a prázdninové kluby.¹

3.2.3.4 Zábavní parky, muzea a zoologické zahrady

Nabídka zábavních, strašidelných a tématických parků či zoologických zahrada a akvárií je v Británii celá řada. Je to množství areálů patřící pod společnost *Merlin Entertainments Group*. Například Alton Towers, Legoland ve Windsdoru, The Dungeons, muzeum Madame Tussauds, Thorpe Park a další.²

Tyto parky a muzea jsou možností, kdy mohou prožít volný čas (víkend) děti společně s rodiči. Nabídka většiny parků je přizpůsobena i školním skupinám, kterým nabízí interaktivní výuku na určité téma, které je zařízení možné tématicky pokrýt. Např. ve vodních akváriích jako je *Sea Life* nebo zoologických a interaktivních zahradách a parcích jako *Chessington*, je propojeno aktivní učení s možností osobního setkání dětí s mořskými tvory a suchozemskými živočichy.³

¹ <http://www.moray-leisure-centre.co.uk/moray-leisure-centre/4-18/facilities.html>

² <http://www.merlinentertainments.biz/en/homepage.aspx>

³ <http://www.sealife.co.uk/>, <http://www.chessington.com/>

Z celé řady těchto areálů, nutno říci propracovaných, ale někdy i trochu kýčovitých uvedme „Hrad Warwick“ (*Warwick Castle*), svět středověkého hradu, který děti vtáhne do pohádky plné hrdinných rytířů, princezen, králů a hladomoren.¹

3.2.3.5 Soukromé pánské kluby

Tradice pánských klubů pro gentlemany, které jsou určeny pro bohatší vrstvy obyvatelstva přetrvala dodnes. Na území Londýna se nachází několik desítek pánských klubů. Členové musí většinou splňovat určité, často velmi náročné požadavky. Členství je podmíněno politickou příslušností, zájmy apod. Kluby jsou i dnes místy podléhající pravidlům, místy setkávání a odpočinku.²

3.2.3.6 Agentury pořádající letní tábory

Z široké nabídky agentury uvedme ve Velké Británii velmi oblíbené letní tábory tanečního studia Sunshine - *Hip Hop Summer Dance School*, přičemž tábory jsou určeny jako pro děti tak i pro dospělé, kteří se učí pod odborným vedením různým druhům tanců. Jsou pořádány také víkendové nebo velikonoční školy.³

Dále agentura *MJA Language*, která pořádá letní jazykové tábory, ve kterých spojuje výuku s rekreací pro britské děti a zároveň pro děti z jiných zemí, kteří se přijíždí učit anglicky. Toto multikulturní prostředí je ideální pro výuku jazyků, přičemž jsou pořádány aktivity mimo učebny, zaměřené na konkrétní kulturu, výlety, sportovní aktivity atd. Mimo domácích na tábory přijíždí děti z Francie, Itálie, Španělska, Ruska nebo Číny.⁴

¹ <http://warwick-castle.com/>

² http://en.wikipedia.org/wiki/Gentlemen%27s_club_%28traditional%29

³ <http://www.sunshine-studios.co.uk/index.htm>

⁴ <http://www.mjalanguage.co.uk/courses.html>

3.3 Nabídka volného času v Chorvatsku

3.3.1 Nabídka volného času ze strany státu

System školství je v zásadě stejný jako v České republice s rozdílem, že základní škola má pouze osm ročníků a je nutné říci, že na rozdíl od českého modelu školství probíhá vyučování v chorvatských školách ve dvou směnách - ranních a odpoledních. Je to opatření, jež si vyžádal nedostatek škol a pedagogů. Proto jsou děti ve škole od 8 do 13 hodin nebo od 14 do 19 hodin, střídajíc se pravidelně každý týden.¹

3.3.1.1 Nabídka volného času při školách

Širokou nabídku aktivit ve volném čase nabízejí v Chorvatsku školy. Tzv. volnočasové aktivity po vyučování (*izvannastavne aktivnosti*) se konají jednou týdně a zahrnují mnoho oblastí, z nichž si mohou děti vybrat. Lze říci, že tyto aktivity při škole jsou obdobou českých DDM. Žáci si vybírají mezi aktivitami, týkajícími se oblastí jako je ekologie, výtvarné činnosti, dramatický kroužek, klub malých novinářů, malý pěvecký sbor, malí přírodovědci, malí zahradníci.²

Širokou oblastí, které se mohou děti při základní škole věnovat je také sport. Ve vnitrozemí, především v Záhřebu, jsou to povinné školy plavání (děti při pobřeží se většinou naučí plavat samy, ale děti v hlavním městě nemají takovou příležitost). Školy zaštiťují především volejbal, basketbal, stolní tenis, aerobik, badminton nebo gymnastiku. Lze tedy říci, že zejména sporty organizované v tělocvičnách nebo sportovních halách.

¹ JIRÁSKOVÁ, 2009, s.72

² <http://www.os-bartola-kasica-zg.skole.hr/nastava/aktivnosti>

3.3.1.2 Prodloužený pobyt ve škole

V posledních letech se i v některých chorvatských školách (především ve velkých městech jako je Záhřeb, Rijeka nebo Split) objevuje model podobný českým školním družinám pod názvem „prodloužený pobyt“ (*produženi boravak*). Podobně jako u nás je určen dětem od 6 do 10 let a je možností pro rodiče, jež pracují a nechtějí ještě poměrně malé děti nechat bez dozoru po příchodu z vyučování domů.¹

A na tomto principu fungují i „prodloužené pobyty“, kde se děti střídají, přičemž zařízení funguje od 8 – 16 hodin. Náplní prodlouženého pobytu ve škole po vyučování je psaní úkolů, procvičování probraného učiva, možnost se účastnit volnočasových aktivit jako divadelní, recitátorská, šachová nebo taneční skupina, dále společně navštěvují každý týden školní knihovnu a dopravní hřiště, také parky, hřiště, výstavy a muzea. Prodloužený pobyt má své osnovy a plány aktivit v jednotlivých měsících na určená témata, popř. projekty. Plán základní školy Brajda z Rijeky nastiňuje témata, kterým se děti s vychovali věnují - např. Svět okolo nás, Pohlednice z Chorvatska, Eko-dílna, Člověk, Chování v provozu apod.²

3.3.1.3 Hudební školy

Stát provozuje hudební školy (*glazbena škola*), kde se učí děti a mládež hrát na vybrané hudební nástroje. Téměř každé město má svůj městský hudební orchestr složený právě z mladých studentů hudebních škol. Při hudebních školách často fungují i pěvecké sbory. Studium v rámci volného času je dobrovolné, na několika úrovních, jež může student absolvovat. Základní hudební školu (6 let), střední hudební školu (4 roky), dále s možností studia akademie.

Pěvecké a taneční sbory, prezentující tradiční chorvatské písně a lidové tance v lidových krojích a orchestry se s velkou oblibou

¹ PLENKOVIĆ, 2000, s. 28

² http://osbrajda.skole.t-com.hr/I_jos_o/Produzeni_boravak/PLAN_I_PROGRAM_RADA.htm

prezentují při slavnostních příležitostech a oslavách a jsou někdy sdružovány i pod termínem folklorní skupina.¹

3.3.1.4 Mládež chorvatského Červeného kříže

Při škole organizuje Červený kříž tzv. *Mládež chorvatského Červeného kříže*, což je v současnosti nejpočetnější organizace mládeže v Chorvatsku. Tato organizace má za cíl sdružovat děti a mládež, rozvíjet jejich znalosti v oblasti zdravotní osvěty, prevence závislostí, znalosti první pomoci, pomoc druhým, ochrana životního prostředí, povědomí o lidských právech a mezinárodních dohodách a rozvíjení dobrých vztahů a přátelství. Organizuje společné akce při příležitosti *Dne Země*, *Světový den dárců krve*, *Týden solidárnosti*, *Světový den zdraví*, *Den boje proti AIDS*, *Světový den ochrany životního prostředí* atd.²

3.3.1.5 Pobyt v přírodě – státem chráněná území

Chorvatsko si uvědomuje atraktivitu své země po stránce přírodního a kulturního dědictví a tak už v roce 1946 byla *Ústavou pro ochranu přírodních jedinečností* v rámci Jugoslávie nastartována profesionální činnost ochrany přírody na zachovalých a lidmi nedotknutých územích.

Prvním národním parkem byla prohlášena dnes nejznámější Plitvičká jezera (*Plitvička jezera*), k jejichž slávě přispělo v 60. letech natáčení série filmů na motivy románů Karla Maye, jejichž slávu a oblíbenost využívá po turistické stránce mnoho míst v celém Chorvatsku dodnes. Krása a jedinečnost krasového celku je však nepochybná, což potvrzuje i zapsání jezer na seznam přírodního dědictví UNESCO. Národních parků je na území Chorvatska celkem osm (např. vodopády na řece Krce, ostrov Mljet, ostrovy Kornati, horská oblast Paklenica a

¹ ROSIĆ, 2005, s. 120

² http://www.hck.hr/?path=hr/static/page/Sto_radimo.Mladez.odgoj

další). Dále nalezneme na území Chorvatska ještě desítky chráněných krajinných oblastí, přírodních rezervací a chráněných nalezišť. Vedle přírodních pozoruhodností se v Chorvatsku nachází dalších šest kulturních památek zapsaných na seznamu kulturních památek UNESCO. Společně s muzei, divadly, planetárii, zoologickými a botanickými zahradami tvoří nabídku pro volný čas dětí i dospělých (místních i turistů).¹

3.3.2 Nabídka volného času ze strany občanských sdružení

3.3.2.1 Sportovní sdružení a kluby, chorvatský Sokol

V Chorvatsku je sport obecně velmi oblíbený a Chorvaté vynikají v mnoha sportech na evropské či světové úrovni. Je to zejména vodní pólo, rugby, tenis, fotbal a v poslední době také atletika. Mezi dalšími i basketbal, volejbal, rybolov nebo potápění a nedávno byl v Záhřebu založen první hokejový klub. Vodní pólo, rugby, tenis nebo fotbal se těší největší oblibě u chorvatských dětí, mládeže i dospělých. Vodní pólo je na pobřeží natolik rozšířené, že téměř každá menší obec při moři má svůj vlastní „waterpolový“ klub. Všechny tyto sportovní aktivity, které nejsou pořádané školami zaštiťují vlastní sportovní kluby a sdružení, které vychovávají mladé chorvatské sportovce a reprezentanty. Sport je velmi podporován nejen chorvatskou společností, ale i ze strany samotných rodičů, snad i díky tomu, že formou sportovní reprezentace ve světě jsou posilovány národní hrdost a příslušnost, které jsou pro Chorvaty velmi důležité.

V Chorvatsku existuje také historicko – kulturně – sportovní organizace na principech vlastenectví – Sokol, který podobně jako u nás sdružuje sportovní sokolské oddíly a hudební a taneční sokolské spolky.²

¹ PODHORSKÝ, 2007, s. 111-120, s. 159

² PLENKOVIĆ, 2000, s. 71

Pro srovnání s Velkou Británií a Českou republikou uvádíme, že v roce 2005 byla i v Chorvatsku založena nevládní organizace Chorvatský Outward Bound, nabízející kurzy na stejném principu jako v ostatních zemích.¹

3.3.2.2 Chorvatský skaut a sdružení katolických skautů

V kapitole o historickém vývoji jsme uvedli, že i v Chorvatsku se rozvinula organizace Skautu (*Izviđači*). Od roku 2001 vydává svůj časopis Svět skautu (*Svijet skauta*). S ohledem na zeměpisné položení země je hodně aktivit směřováno, na rozdíl od ČR, na moře, námořnictvo a znalosti chování na moři, zacházení s lodí atd.

Vrcholem skautského roku je letní tábor, kdy to, co se učili členové během roku je uvedeno do praxe. Na tábory děti z vnitrozemí cestují k moři a děti z pobřeží do vnitrozemí. Každé léto se místo tábora mění, aby členové poznávali stále nová místa.²

Od r. 1994 existuje při Svazu chorvatských skautů Společenství Katolických Skautů Jarmina (*Udruga katoličkih izviđača Jarmina*), které se inspirovalo organizací italských katolických skautů, jejichž hlavní úkolem je podílení se na vzdělávacím procesu mladých, nabízejíc jim příležitosti pro osobní rozvoj a prostor k jejich víře, kterou jim dal Bůh, ve sklopu s kvalitou vzdělávací metody, jež zkoncipoval R.B. Powell.³

UKIJ pořádá několik druhů dětských táborů. Vedle tradičních letních táborů, kdy jsou děti víceméně celý pobyt v jedné základně, jsou to putovní tzv. „Route“ tábory pro starší děti (nad 14 let), kdy denně překonají 10 – 15 km s celou bagáží.⁴

¹ <http://www.outwardbound.hr/o-nama/>

² http://www.sih.hr/izvidastvo/index_gl_izvidastvo.htm

³ <http://www.ukij.hr/ukij.php?stranica=13>

⁴ <http://www.ukij.hr/ukij.php?stranica=28>

Za pozornost stojí projekt, na kterém se UKIJ a SIH podílejí ve spolupráci s italskými a francouzskými skauty. Uvádíme ho pro nutnost uvědomit si, že i když od krvavé války uplynulo 15 let, je stále velmi bolavým místem dnešní generace Chorvatů. Projekt pod názvem „Jarmina – skautské animační tábory“ (*Jarmina - izviđački kampovi animacije*). Jsou to tábory, které chorvatští a italští skauti pořádají od roku 1997 pro děti z oblasti Vukovaru, který byl těžce zasažen válkou se Srby v 90. letech, kdy většina těchto dětí musela své domovy opustit, protože oblast spadala pod tzv. *Srbskou krajinu* (území obsazeném Srby). Tyto tábory spočívají v tom, že starší skauti (středoškoláci a výše) přijíždějí do vesnic a měst okolo Vukovaru. Tábory lze přirovnat k příměstským táborům, jejichž hlavní cíl je zapojit do aktivit válkou zasažené chorvatské děti, ať chorvatské nebo srbské národnosti. Od roku 2001 se pořádaly také tábory, kdy byly tyto děti odděleny od rodičů a strávily několik dní mimo své město, v krásné přírodě Velebitu nebo na pobřeží. Zde jim byly ukázány základy skautingu a byli učeni samostatnosti. Ze strany dětí a mnohdy i rodičů byl skauting a všechny aktivity přijímány s velkým nadšením a okouzlením.¹

3.3.2.3 Zelená akce

Nevládním, dobrovolným sdružením, které se zabývá vztahem k přírodě je v Chorvatsku „Zelená akce“ (*Zelena akcija*), která byla založena r. 1990 jako sdružení občanů pro ochranu životního prostředí. Zároveň je dnes nejsilnější a největší organizace svého druhu v Chorvatsku, která sdružuje dobrovolníky se zájmem o ochranu přírody. Zelená akce pořádá různé workshopy, vzdělávací víkendy a také aktivistické tábory na ostrově Šolta.²

¹ <http://www.ukij.hr/ukij.php?stranica=23>

² <http://www.zelena-akcija.hr>

3.3.2.4 Sdružení dobrovolných hasičů

Společenstvím, do kterého je zapojeno mnoho mladých i starších Chorvatů a které funguje téměř v každé obci, je Sdružení dobrovolných hasičů. Po desetiletí vychovávají další generace hasičů. Tradice vychází z podmínek podnebí, kdy v letních měsících zachvátí velká území požáry a je nutné je co nejdříve uhasit. Proto je vítána každá dobrovolnická pomoc a znalosti. Dobrovolní hasiči se také často podílejí při záchranných akcích. Mimo to, pravidelně cvičí, účastní se mnoha hasičských soutěží, pořádají výlety a udržují přátelské vztahy s ostatními skupinami dobrovolných hasičů. Je to příležitost pro setkání a společně a smysluplně strávený volný čas především v malých vesnicích, kde není mnoho jiných příležitostí.¹

3.3.2.5 Hrvatski ferijalni i hostelski savez

Chorvatský hostelový a prázdninový svaz (HFHS) je dobrovolnou asociací mládežnických hostelů a ubytoven, která provozuje tyto subjekty, jako prostředek pro rozvoj cestovního ruchu chorvatské mládeže, pro jejich odpočinek a rekreaci. HFHS organizuje společné akce jako kulturně-zábavné programy, školení, propagaci dětského cestovního ruchu v podobě příruček atd. Školám nabízí možnost absolventských putování. Ta absolvují všechny děti na chorvatské střední škole a většinou jsou voleny destinace jako je Španělsko, Řecko, Itálie nebo České republiky (zejména Praha). Proto se asociace snaží o propagaci domácího cestovního ruchu v atraktivních chorvatských destinacích. Dále nabízí kurzy cizích jazyků nebo pracovní kempy v různých zemích světa.²

¹ <http://vatrogasci-makarska.hr/?show=11152>

² <http://www.hfhs.hr/page.php?page=onama&lang=hr&id=9>

3.3.2.6 Sdružení zachovávající místní tradice

V předchozí podkapitole 3.3.1 jsme se zmiňovali o hudebních školách, pěveckých a tanečních sborech. Ty nefungují pouze při školách, ale často jako samostatná sdružení. Udržování tradic i pro další generace má v Chorvatsku o mnoho silnější kořeny než u nás a věnuje se těmto činnostem řada mladých i starších obyvatel různých částí Chorvatska. Každý z regionů nebo oblastí má samozřejmě svůj typický tanec, způsob zpěvu nebo kroj. Tyto tradice jsou často představovány na mnoha slavnostech a v posledních letech i turistům, kteří přijíždí strávit svou dovolenou k Jaderskému moři.

Velmi známým druhem zpěvu, jsou v chorvatské části Dalmácii tzv. *klape*, vokální skupiny bez instrumentálního doprovodu. Každá dalmátská obec či město má jeden i více klapských sborů. Klapy vystupují na klapských festivalech, které jsou pořádány během letní sezóny, ale patří i do běžného života Dalmatinců, kdy zpívají při různých slavnostních příležitostech, oslavách, svatbách či pohřbech.

Nejatraktivnějším, amatérským, sportovním závodem je Maratón lodí (*Maraton lađa*) Metkovići, který je pořádán každý srpen od roku 1998 dobrovolným Sdružením loďařů řeky Neretvy (*Udruga lađara Neretve*), kdy týmy jednotlivých vesnic a měst této oblasti Neretvanské doliny zdolávají na starých neretvanských lodích vzdálenost 22 km (z Metkoviće do Ploče). Lodě patří k oblasti již stovky let, kdy sloužily k přepravě v zemědělství, stavebního materiálu, dobytka. Převážely se na nich lidé na pole, na návštěvy, svatebčané, rodící ženy nebo nebožtíci.

Proto bylo založení závodu a *Sdružení loďařů Neretvy* především důvodem zachování tradice starých neretvanských lodí a zároveň se stalo příležitostí ke sdružování místních lidí, kteří se schází celý rok ve svém volném čase, aby trénovaly, připravovaly se, vymýšlely nové strategie. Rivalství, které je spojuje je ukázkou chorvatského pojetí

volného času spojené se sousedským soužitím a zachovalými tradicemi.¹

3.3.3 Komerční nabídka volného času

3.3.3.1 Nabídka volného času pro turisty

Nejširší nabídkou je i v Chorvatsku komerční nabídka volného času. Navíc při pobřeží, v turistických letoviscích, je velmi široká nabídka volného času v letních měsících pro všechny věkové skupiny. Cestovní kanceláře zajišťují odpočinkové a rekreační činnosti pro své klienty, kteří na pobřeží přijíždějí prožít svůj volný čas v podobě dovolené z různých zemí světa. A proto velmi pestrá nabídka není určena primárně místním obyvatelům, ale turistům. V cestovním ruchu je velká tendence netrávit dovolenou pasivně, ale aktivně tudíž si lze vybrat z bohaté nabídky. Do té patří animační programy pro děti a dospělé při hotelích a ubytovacích komplexech, dále poznávání atraktivní přírody a kulturních památek v podobě fakultativních zájezdů či sportovní a adrenalinové aktivity na moři nebo v Dalmatském Záhoří.

Nabídka je zaměřená na poznávání chorvatských tradic, festivaly místních pěveckých sborů a tanečních souborů, tradiční slavnosti a souboje. Avšak naše práce se nezaměřuje na cestovní ruch, i když je důležitou součástí této země. V práci zohledníme spíše nabídku určenou místním.

3.3.3.2 Organizace pořádající školy v přírodě, letní tábory a pobytové akce

Široká je nabídka škol v přírodě a letních táborů. Organizace *Vladimira Nazora, d.o.o.*, která funguje již od roku 1962 s posláním zabezpečit organizovaný volný čas a prázdniny dětem a mládeži z chorvatské metropole. Jméno dostala podle Vladimira Nazora, který

¹ RIVALSTVO ŠTO NAS VEŽE – MARATON LAĐA NA NERETVI, 2007

byl jedním z nejvýznamnějších chorvatských spisovatelů, politiků a humanistů počátku 20. století. Napsal řadu pohádek a říkanek pro děti.¹

Právě ve spojitosti s jeho dílem jsou pojmenovány četné objekty a táborové základny a vybraná místa, kde se školy v přírodě konají. Organizace vlastní několik rekreačních objektů a prostorů v různých místech Chorvatska, kde se jejich programy, tábory a školy v přírodě konají. Dnes vlastní tato organizace také tzv. Město mladých (*Grad mladih*), který dříve patřil jugoslávskému Pionýru. Organizace Nazor ukazuje, jak smysluplně trávit prázdniny, volné dny formou jednodenních či vícedenních výletů, pobytových akcí, učení školních skupin v přírodě a různé možnosti organizovaného rekreativního pobytu.²

Nazorovy programy se skládají ze 4 skupin aktivit³ :

1. *Sportovně – rekreační aktivity (např. množství letních aktivit na moři nebo při něm, v zimě lyžování, sáňkování, běžecké lyžování).*
2. *Výukové kurzy (letní kurzy plavání, cizích jazyků, zimní kurzy lyžování, škola v přírodě, programy pro děti se zvláštními potřebami)*
3. *Kreativní dílny (výtvarná dílna, taneční dílna s výukou nejdůležitějších tanců, hudební dílna, ekologická dílna, dílna informačních technologií, novinářská dílna)*
4. *Zábavní programy, jsou zahrnovány do pobytů v podobě různých kreativních projektů (tanec, divadlo, hudební vystoupení), které mají sice charakter skupinového hraní, ale jsou velmi důležitým testováním jednotlivců v oblasti spolupráce, snahy a komunikace, což jsou schopnosti, jejichž rozvíjení je mimo jiné jedním z cílů organizace a jejich programů, táborů a kurzů.*

¹ http://hr.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Nazor

² http://nazor.hr/_razni/onama.htm

³ http://nazor.hr/_razni/programi.htm

Ve školách v přírodě se kromě těchto aktivit objevují témata ekologie a zdravého života a soužití se spolužáky. Zvláštní prostor je věnován praktickému použití osvojené teorie ze škol.

V posledních letech začíná Nazor pořádat i „programy pro dědy a babičky“, tedy pro generaci záhřebských seniorů, především v prostorách záhřebských parků.¹

Oblíbené jsou letní školy cizích jazyků, které spojují výuku cizího jazyka s rekreací v podobě zábavních, ekologických a sportovních aktivit či kreativních workshopů. Obecně je hojně využíváno divadla. Tyto školy pořádají chorvatské agentury ve svých základnách při moři. Nejznámější jsou školy cizích jazyků na malebném ostrovu Prvić v oblasti Severní Dalmácie. Je to především snaha smysluplně zaplnit volný čas malých Záhřebanů a nabídnout jim jinou možnost, než čas ztracený u počítače nebo televize.²

3.3.3.3 Sportovní centra

Stejně jako v České republice a Velké Británii jsou i v Chorvatsku provozovány městská sportovní centra s tělocvičnami, atletickými stadiony, fotbalovými a basketbalovými hřišti, tenisovými kurty a terény pro bocciu či plaveckými bazény a fitness centry, které slouží nejen sportovním klubům, ale i široké veřejnosti. Centra jsou částečně financovaná městy, ale také sportovci, kteří zde tráví svůj volný čas.³

¹ http://nazor.hr/_razni/onama.htm

² <http://www.lingua.com.hr/kamp.php>

³ <http://www.sportski-centar-makarska.hr/>

3.4 Shrnutí

Zmínit celou nabídku volného času, organizace a projekty nebylo možné (především v případě Velké Británie). A proto vybíráme nejznámější a nejzajímavější projekty. Ať už originální nebo tradiční – tak, aby ukázaly odlišnost, rozmanitost, vyspělost anebo naopak podobnost.

Z kapitoly 3 je vidět, že v zemích se liší spektrum nabídky ve státním sektoru, v dobrovolných sdruženích nebo v sektoru komerčním.

Domníváme se, že např. v Chorvatsku odráží nabídka přetrvávající tendenci tradičních institucí ve volném čase, tj. rodina a škola a nabídka je také značně soustředěna na cestovní ruch. Vidíme taktéž, že sport, místní slavnosti a tradice jsou pro nabídku volného času velmi důležité.

Ve Velké Británii je nabídka dlouhodobě propracovaná. Strategické projekty Národních sportovních center, Národních parků nebo Královských parků odráží propracovanost. Je zde spojeno poznávání, aktivní odpočinek a celoživotní vzdělávání i s ohledem na jedince se speciálními potřebami. To jsou oblasti, ve kterých musí Česká republika nebo Chorvatsko ještě velmi pokročit.

Zhodnoťme tyto specifika a rozdíly obšírněji v kapitole 4.

4. Hodnocení a specifika volného času

4.1 Hodnocení a specifika volného času v České republice

Rozvoj nabídky volného času v ČR byl omezen čtyřicetiletým zákazem fungování některých volnočasových organizací. Přesto fungovaly jiné organizace a rozvíjela se státní oblast pro volný čas jako domy dětí a mládeže nebo školní družiny a kluby.¹

Česká republika má na rozdíl od ostatních zemí specifikum v podobě rozsáhlého systému středisek volného času, základních uměleckých škol a školních družin. Tedy širokou škálu, kterou zaštiťuje stát.

Nabídka aktivit ze strany základních škol je užší než v případě Velké Británie nebo Chorvatska. Část aktivit po vyučování často zaštiťují školní družiny, které nabízejí sportovní nebo výtvarné aktivity. Je však škoda, že tato nabídka je určena pouze dětem od 1. – 4. třídy.

Starším dětem je určena nabídka SVČ. Zdá se, že jakási stagnace aktivit v minulých letech (např. DDM Vikýř v Jablonci nad Nisou) se nyní prolomila a dochází k rozšiřování aktivit v SVČ, co do bohatosti a kvality zájmových činností a také pro širší věkovou skupinu, kam jsou dnes zapojováni i senioři, což je určitě dobrý trend.

Jedním z dalších specifíků české nabídky volného času je přetrvání organizace Pionýr. V ČR působí množství dobrovolných tábornických sdružení jako je ČTU nebo DUHA.

Specifikem v ČR je Prázdninová škola Lipnice. Tato podoba outdoorové pedagogiky v České republice má svébytné rysy, které v zahraničí nenajdeme a proto je podoba českého outdooru světově uznávaná pro svůj originální přístup a jedinečné přínosy. Pravděpodobně uzavřené prostředí země po roce 1948 dalo velký prostor pro rozvoj nových přístupů ve výchově, rekreaci a vzdělávání v přírodě. Česká škola outdoorového vzdělávání

¹ PÁVKOVÁ, 2002, s. 25

přinesla do této oblasti pojem celostního přístupu, dramaturgie, frekventovaného využití her a specialitu, kterou jsou programy na podporu kreativity jako jsou výtvarné dílny. Další zajímavostí jsou málo strukturované hry, které se používají např. na kurzech pro outdoorové lektory či pro manažery, které dnes pořádá Česká cesta - Outward Bound.¹

Při hodnocení nabídky volného času je výrazným negativem nedostatek dětských a sportovních hřišť, hracích ploch a parků. V tomto ohledu ČR značně zaostává za Británií. Přitom v každém městě je mnoho nevyužitých ploch, školních dvorů nebo starých neudržovaných parků. Většina lukrativních pozemků, které by bylo možné využít pro městský park či dětské hřiště často slouží ke komerčním účelům.

V mnoha menších městech je také problém s nedostatkem nebo absencí klubů pro mládež, kde by bylo nabídnuto množství přednášek, seminářů, workshopů z různých oblastí, výstav a koncertů a byla tak nabídnuta alternativa za diskotéky a herny bez hlubšího smyslu pro volný čas. Pokud takové kluby existují, je jejich nabídka často velmi úzká.

Jednoznačně by však měla celá nabídka VČ v České republice i nadále zvyšovat svou flexibilitu, schopnost pružně, účinně a včas reagovat na nové potřeby dětí, mládeže a dospělých. Postupnou reformou a modernizací by měly projít mnohé tradiční volnočasové organizace tak, aby dokázaly oslovit nové generace dětí a mládeže.

¹ SVATOŠ, LEBEDA, 2005, s. 38

4.2 Hodnocení a specifika volného času ve Velké Británii

U nabídky volného času v Británii vidíme výrazný „náskok“ oproti dvěma zbývajícím zemím. Je to dáno především dynamickým vývojem, kterým procházela Británie v této oblasti i po roce 1945.

Odlišností jsou internátní školy, které v zemi řadu let fungují. Při nich také funguje široká nabídka aktivit, kterým se mohou studenti věnovat mimo školní vyučování.

Dalším specifikem je koncepce volného času v Královských parcích, Povýšení Královských parků, které prvotně sloužily k procházkám a odpočinku na místa, kde se dnes koná množství programů, přednášek nebo koncertů je vynikající myšlenka. Vedle možnosti sportovního vyžití se naplňuje i cíl ukázat veřejnosti fungování biodiverzity formou naučných stezek, odborně vedených procházek nebo zahradnických kurzů. Zde vidíme, že svůj prvotní cíl parky přesahují a stávají se místem pro poznání, odpočinek, sebevzdělání, sport, kulturu i zábavu, což vyhovuje dnešním požadavkům na multifunkčnost.

Tyto požadavky naplnila i Asociace Národních parků Británie na principu spojit poznání chráněných území s aktivním odpočinkem formou outdoorových aktivit a tématických akcí.

Dalším specifikem je soustava pěti Národních sportovních center v Anglii, které byli vybudovány s myšlenkou zajistit kvalitní zázemí pro výchovu mládeže a sportovních talentů.

Lze si všimnout, že britská nabídka pro volný čas velmi tíhne k outdoorovým aktivitám – nabízí je celá řada místních organizací, přičemž podobné tendence můžeme zaznamenat i u nás.

Model zábavních parků lze objevit i v dalších evropských zemích, ale rozhodně je nenajdeme v tak hojné míře a propracovanosti v České republice nebo Chorvatsku.

Zvláštností je *Combined Cadet Force* organizace, která je určena pro vojenský výcvik mládeže. Podobná organizace nefunguje ani v ČR ani

v Chorvatsku. I skaut nebo Outward Bound dříve také fungovaly jako organizace pro vojenskou přípravu a trénink námořnictva. U CCF se dochoval vojenský ráz dochoval nejvýrazněji. Trend dětských „military táborů“ přichází v posledních letech i do České republiky, kde se stává oblíbený hlavně mezi chlapci.

Ojedinelá je také organizace *Children's International Summer Villages*, která se zaměřuje na budování míru formou výchovy k národnostní toleranci u dětí a mládeže.

Pokud budeme hodnotit současný skauting v Británii, vidíme daleko pružnější reakci na současné požadavky ze strany dětí a mládeže než je tomu v ČR nebo Chorvatsku. Ve skautingu se v mnohem větší míře objevují outdoorové aktivity, využití výpočetní techniky, elektroniky (např. GPS) nebo Internetu. Skautská organizace vlastní také množství národních skautských center na celém území země.

Pokud hodnotíme nabídku volného času ve Velké Británii, vidíme, že je zastoupena stejnoměrně ve formě státních organizací, dobrovolných sdruženích i v komerčním sektoru. V porovnání s ČR a Chorvatskem je nabídka nejširší, nejkvalitnější a nejpropracovanější.

4.3 Hodnocení a specifika volného času v Chorvatsku

Domníváme se, že ukázka nabídky volného času v Chorvatsku byla do značné míry zasažena bývalým režimem Jugoslávie, jak ukazuje historický vývoj. Podobně jako u nás (jen v trochu menší restriktivní míře) byla omezena činnost některých organizací a pozastaven vývoj komerčního sektoru nabídky volného času.

Bezespору měl na vývoj nabídky vliv i nedávný válečný konflikt, kdy se vývoj na několik let zastavil. Bylo by absurdní hovořit o normálním životě mnoha dětí a mladých lidí v rodině, škole i volném čase. Období, kdy obyvatelstvo přesouvalo svou pozornost od zábavy,

sportu nebo sebevzdělání k naprosto jiným starostem či rodinným tragédiím.¹

Velká míra pozornosti volnočasových aktivit se zaměřuje již několik let na cílovou skupinu turistů a širší nabídku aktivit pro volný čas dětí i dospělých lze zaznamenat spíše ve vnitrozemí a velkých městech jako je Záhřeb, Rijeka nebo Split. V obcích a městech na pobřeží fungují spíše malá místní sdružení, sportovní oddíly a folklorní spolky.

Zároveň nelze přehlédnout slovanskou podobnost ve formě některých spolků a sdružení, jako je např. Sokol. Vidíme také, že i v Chorvatsku fungují již řadu let skaut, hudební školy, Český červený kříž či komerční organizace, které pořádají letní tábory a školy v přírodě. Jedinečná je existence Společenství Katolických Skautů Jarmina v zemi a jejich programy pro děti zasažené válkou.

Kladně lze určitě hodnotit organizaci *Nazor*, která v zemi působí již řadu let a nabízí kvalitní náplň volného času pro děti, mládež i seniory.

Specifikem nabídky VČ je v zemi velká oblíbenost sportu jako náplně volného času a také množství místních tradic a slavností, při kterých se lidé setkávají a jejichž přípravám se věnují ve volném čase. Užší rodinné a sousedské vazby předurčují oblíbenost ve volném čase setkávat se při různých slavnostních příležitostech. Jako příklad jsme uvedli hry Alka a Moreška, Maratón lodí na Neretvě, klapské festivaly, taneční a hudební spolky či dobrovolní hasiči.

I Chorvatsko přistupuje k ochraně své přírody a kulturního dědictví, fungují zde tedy ekologické sdružení, které se zasazují o rozšíření ochrany na další území a o edukaci obyvatel v oblasti ochrany přírody.

¹ PÁVKOVÁ, 2002, s. 198

Vidíme, že nabídka téměř kopíruje nabídku v České republice nebo Velké Británii, ale má i svá specifika a zařízení, jako jsou např. školní družiny – prodloužený pobyt ve školách, která jsou spíše na počátku své působnosti.

Proto je výstižná věta, kterou na závěr našeho rozhovoru o chorvatské nabídce volného času řekla učitelka Ivana Vuković z Metkoviće: *„Nabídka aktivit ve volném čase je v Chorvatsku ještě v plenkách. To všechno bude jako u vás, ale až za pár let.“* Uzavřela tak náš rozhovor, kdy se několikrát stalo, že na některou z mých otázek, zda i v Chorvatsku mají takovou organizaci, odpověděla v rozpacích, že něco takového funguje, ale spíše jako solitér a teprve několik let.

5. Závěr a diskuze

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala zmapováním nabídky volnočasových aktivit ve vybraných evropských zemích. V teoretické části jsem provedla analýzu historického kontextu a kulturních vlivů pedagogiky volného času v České republice, Velké Británii a Chorvatsku. V praktické části jsem zmapovala současné nabídky v jednotlivých zemích a uvedla nejdůležitější organizace a projekty v oblasti volného času. Dále jsem zhodnotila nabídku v každé zemi zvlášť a uvedla případná specifika.

Hlavním cílem práce bylo ukázat současnou nabídku zemí a jejich případné odlišnosti. Jak jsem uvedla, nebylo možné a také to nebylo cílem práce, obsáhnout bezesbýtku veškerou nabídku volného času ve všech třech zemích. Proto byla nabídka volena tak, aby podala obraz nejzajímavějších a nejdůležitějších organizací a projektů, které jsou v současnosti nabízeny. Lze říci, že i přes zeměpisnou vzdálenost zemí mají nabídky volnočasových aktivit mnoho společného. Zejména je to Česká republika a Chorvatsko.

Můj osobní předpoklad, co do škály nabídky volného času, se naplnil. Nejvyšší a nejpracovnější nabídku pro děti, mládež i dospělé nabízí Velká Británie. Současně si myslím, že Česká republika je někde na pomezí zpracovanosti, přebírá už dlouhá léta některé anglosaské modely, inovuje je a používá. ČR je bezesbýru originálními organizacemi, které mají svou typickou koncepci i přesto, že jsou inspirovány některou mezinárodní organizací (např. Outward Bound – Česká cesta nebo Prázdninová škola Lipnice). Stejná tendence se objevuje v posledních letech i v případě Chorvatska.

Domnívám se, že cíle bakalářské práce, které jsme uvedly byly naplněny a práce přináší vhlad do historického vývoje volného času a ukázku nejzajímavějších organizací a projektů typických pro daný stát.

6. Seznam použitých zdrojů

- After School Club Hyndland [online]. 10.7.2009 [cit. 9.11.2009]. <<http://hyndlandasc.org.uk/about/>>.
- Anglický park – Wikipedie, otevřená encyklopedie [online]. 17.11.2009 [cit. 18.11.2009]. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Anglick%C3%BD_park#Synonyma>.
- Asociace muzeí a galerií [online]. 20.11.2009 [cit. 29.11.2009]. <<http://www.cz-museums.cz/amg/faces/web/amg/titulni>>.
- ATE – Superweeks [online]. 3.9. 2008 [cit. 20.11.2009]. <<http://www.ate.org.uk/>>.
- Brontosaurus – Wikipedie, otevřená encyklopedie [online]. 7.9. 2009 [cit. 1.11.2009]. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Hnut%C3%AD_Brontosaurus#Historie>.
- CISV International [online]. 31. 3. 2001 [cit. 10.10.2009]. <<http://www.cisv.org/about/history.html>>.
- Combined Cadet Force – Wikipedie, otevřená encyklopedie [online]. 30.11.2009 [cit. 1.12.2009]. <http://en.wikipedia.org/wiki/Combined_Cadet_Force#>.
- Český červený kříž – Naše činnost [online]. 3.9.2009 [cit. 19.10.2009]. <<http://www.cervenyriz.eu/cz/cinnost.aspx>>.
- Česká tábornická unie - tábornictví [online]. 2.7.2009 [cit. 7.11.2009]. <<http://www.tabornici.cz/cinnost/tabornictvi/>>.
- Český svaz tělesné výchovy [online]. 7.11.2009 [cit. 8.11.2009]. <<http://www.cstv.cz/>>.
- DDM VIKÝŘ – Nabídka kroužků [online]. 30.8.2009 [cit. 1.10.2009]. <<http://www.ddmvikyr.cz/krouzky.php>>.
- Državni zavod za statistiku – Stanovništvo prema vjeri [online]. 31. 3. 2001 [cit. 10.10.2009]. <http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2004/37-632-635-tab.pdf>.
- DUHA – sdružení dětí a mládeže pro volný čas [online]. 1.11. 2009 [cit. 5.11.2009]. <<http://www.duha.cz/o-nas>>.
- Eureka! The National Children's Museum [online]. 2.10. 2009 [cit. 10.10.2009]. <<http://www.eureka.org.uk/>>.
- FRANC, D., ZOUNKOVÁ, D., MARTIN A. *Učení zážitkem a hrou. Praktická příručka instruktora*. 1. vydání. Brno: Computer press, 2007, 201 s. ISBN 987-80-251-1701-9.

- Gentlemen´s club – Wikipedie, otevřená encyklopedie [online]. 28.11. 2009 [cit. 29.11.2009].
<http://en.wikipedia.org/wiki/Gentlemen%27s_club_%28traditional%29>.
- Gradski sportski centar Makarska [online]. 1.10.2009 [cit. 10.10.2009].
<<http://www.sportski-centar-makarska.hr/>>.
- HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J.: *Pedagogické ovlivňování volného času: Současné trendy*. 1. vydání. Praha: Portál, 2008, 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1.
- Hnutí Brontosaurus [online]. 29.10.2009 [cit. 7.11.2009].
<http://www.brontosaurus.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=7&Itemid=15>.
- HOFBAUER, B.: *Děti, mládež a volný čas*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004, 173 s. ISBN 978-80-7178-927-5.
- Hrvatski crveni križ [online]. 21.10. 2009 [cit. 22.10.2009].
<http://www.hck.hr/?path=hr/static/page/Tko_smo>.
- Hrvatski ferijalni i hostelski savez [online]. 16.9. 2009 [cit. 23.10.2009].
<<http://www.hfhs.hr/page.php?page=onama&lang=hr&id=9>>.
- Hrvatski Outward bound [online]. 6.10. 2009 [cit. 2.12.2009].
<<http://www.outwardbound.hr/o-nama/>>.
- Chesington – World and Adventures & ZOO [online]. 8.11. 2009 [cit. 18.11. 2009]. <<http://www.chesington.com/>>
- Christadelphians Ealing [online]. 1.10. 2009 [cit. 2.12.2009].
<<http://www.ealingchristadelphians.co.uk/events.php>>.
- Jamboree – World Scouts [online]. 1.12 2009 [cit. 2.12.2009].
<http://www.scout.org/en/information_events/events/world_events/world_jamboree>.
- JIRÁSKOVÁ, H.: *Chorvatština nejen pro samouky*. 1. vydání. Praha: Leda, 2009, 456 s. ISBN: 978-80-7335-164-9.
- JOHNSON, C.: *The Development of Leisure Amongst the Social Classes During the Industrial Revolution. Women´s Issues Then & Now* [online]. 18.5.2002 [cit. 1.10. 2009].
<<http://www.cwrl.utexas.edu/~ulrich/femhist/leisure.shtml> >.
- JunákWiki – Skauting [online]. 28.7. 2009 [cit. 6.10. 2009].
<<http://cs.scoutwiki.org/Skauting>>.
- Klub českých turistů – Turistické značení [online]. 18.11.2009 [cit.20.11.2009].
<<http://www.klubturistu.cz/?oid=10180&PHPSESSID=206c442f22675b61c9dd0493afb5aeb2>>.

- LANGHAMER, C., *Women's leisure in England 1920 – 60*. 1. vydání. Manchester: Manchester University Press, 2000, 214 s. ISBN 071905736 I.
- Laurel Country Public Schools – Clubs and activities [online]. 3.10.2009 [cit. 15.11. 2009]. <<http://www.laurel.kyschools.us/Schools/LondonElementary/clubs.html>>.
- Liga lesní moudrosti - Historie woodcraftu [online]. 4. 4. 2009 [cit. 5.4.2009]. <http://www.woodcraft.cz/index.php?right=historie_cswoodcraft&lan=cs >
- Lingua - Škola stranih jezika [online]. 1.9.2009 [cit. 19.11. 2009]. <<http://www.lingua.com.hr/kamp.php>>.
- Maximální pracovní doba | Ekonomika. iHNed.cz [online]. 17.12.2008 [cit. 2. 2. 2009]. <<http://ekonomika.ihted.cz/c1-31777400-konec-prescasum-maximalni-pracovni-doba-48-hodin-tydne-rozhodli-europoslanci>>.
- Merlin Entertainment Group [online]. 7.2.2009 [cit. 18.11.2009]. <<http://www.merlinentertainments.biz/en/homepage.aspx>>.
- MJA Language – Our Courses [online]. 7.9.2009 [cit. 20.11.2009]. <<http://www.mjalanguage.co.uk/courses.html>>.
- Moray Leisure Centre [online]. 10.6.2009 [cit. 19.11. 2009]. <<http://www.moray-leisure-centre.co.uk/>>.
- Národní informační centrum pro mládež – Britský vzdělávací systém [online]. 26.2.2007 [cit. 3.11. 2009]. <<http://www.icm.cz/britsky-vzdelavaci-system>>.
- The National Sport Centre Bisham Abbey [online]. 1.11.2009 [cit. 15.11. 2009]. <<http://www.bishamabbeynsc.co.uk/about-us/>>.
- The National Sport Centre Lilleshall [online]. 1.11.2009 [cit. 15.11. 2009]. <<http://www.lilleshallnsc.co.uk/about-us/>>.
- The National Sport Centre Nottinghamshire – The National Water Sports Centre [online]. 4.10.2009 [cit. 15.11. 2009]. <<http://www.nwscnotts.com/>>.
- The National Sport Centre Plas y Brenin - The National Mountain Centre [online]. 14.11.2009 [cit. 15.11. 2009]. <<http://www.pyb.co.uk/>>.
- Nazor [online]. 17.11.2009 [cit. 19.11. 2009]. <<http://www.nazor.hr/index.php>>
- National Parks - Britain's breathing spaces [online]. 7.11.2009 [cit.12.11. 2009].<<http://www.nationalparks.gov.uk/aboutus>>.
- Osnovna škola Bartola Kašića Zagreb [online]. 10.10.2009 [cit. 12.10.2009]. <<http://www.os-bartola-kasica-zg.skole.hr/nastava/aktivnosti> >.
- Outward bound – Česká cesta [online]. 16.9.2009 [cit.11.10.2009]. <<http://www.ceskacesta.cz/>>.

- Outward Bound International [online]. 1.11.2009 [cit.12.11.2009]. <<http://www.outwardbound.net/about/index.html>>.
- The Outward Bound Trust UK [online]. 9.11.2009 [cit.12.11.2009]. <<http://www.theoutwardboundtrust.org.uk/>>.
- PÁVKOVÁ, J.: *Pedagogika volného času*. 3. vydání. Praha: Portál, 2002, 232 s. ISBN 978-80-7178-711-6.
- Pionýr[online]. 19.10.2009 [cit.5.11.2009]. < <http://www.pionyr.cz/>>
- PLENKOVIĆ, J.: *Slobodne vrijeme mladeži*. 1.vydání. Rijeka: Društvo prijatelja Hrvatska – Japan, 2000, 115 s. ISBN 953-97345-2-5.
- PLEŠINGER, V.: Lidé a země. *Ostrov levandulové vůně*. 1998, roč. 47, č.2, s.59. ISSN 0024-2896.
- Počátky moderního sportu – Wikipedie, otevřená encyklopedie[online]. 3.11.2009 [cit.6.11.2009]. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Sport#Po.C4.8D.C3.A1tky_modern.C3.ADho_sportu>.
- PODHORSKÝ, M.: *Chorvatské pobřeží – průvodce*. 2. vydání. Praha: Freytag a Bernát, 2007, 208 s. ISBN 978-80-7316-303-7.
- POLIĆ, R.: *Odgoj i dokolica* [online]. leden 2004 [cit. 8. 2. 2009]. <http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=9547>.
- Povijest izviđača – Wikipedie, otevřená encyklopedie [online]. 10.11.2009 [cit. 22.10.2009]. <http://hr.wikipedia.org/wiki/Izvi%C4%91a%C4%8Di#Povijest_izvi.C4.91a.C4.8Da>.
- Produženi boravak osnovne škole Brajda [online]. 2.9.2009 [cit.22.10.2009].<http://osbrajda.skole.t-com.hr/I_jos_o/Produzeni_boravak/PLAN_I_PROGRAM_RADA.htm>.
- PŘADKA, M.: *Kapitoly z dějin pedagogiky volného času*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2002, 93 s. ISBN 978-80-210-2033-4.
- RAVANČIĆ, G., *Javni prostor i dokolica u kasnosrednjovjekovnom i renesansnom Dubrovniku* [online]. červen 2000 [cit. 8. 2. 2009]. <http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=18122>.
- Rivalstvo što nas veže - Maraton lađa na Neretvi; Ivo Kuzmanić, 2007
- Robert Baden – Powell – Wikipedie, otevřená encyklopedie [online]. 25.8.2009 [cit. 8. 11. 2009]. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Baden-Powell>.
- ROSIĆ, V.: *Slobodno vrijeme – slobodne aktivnosti*. Rijeka: Naklada Žagar, 2005, 238 s. ISBN 953-7261-05-0.
- The Royal Parks – London´s Personal Space [online]. 10.11.2009 [cit. 11.11. 2009]. <<http://www.royalparks.org.uk/about/>>.

- Salesiánské středisko Don Bosco – Havířov [online]. 18.10.2009 [cit. 5.11. 2009]. <<http://www.csmdonbosco.cz/>>.
- Savez izviđača Hrvatske – Izviđaštvo [online]. 16.10.2009 [cit. 22.10. 2009]. <http://www.sih.hr/izvidastvo/index_gl_izvidastvo.htm>.
- Savez pionira Jugoslavije – Povijest [online]. 3.10.2009 [cit. 22.10. 2009]. <http://hr.wikipedia.org/wiki/Savez_pionira_Jugoslavije#Povijest>.
- SEA LIFE – Schools [online]. 10.10.2009 [cit. 18.11. 2009]. <<http://www.sealife.co.uk/schools.php>>.
- SCOUTS UK [online]. 3.11.2009 [cit. 14.11. 2009]. <<http://scouts.org.uk/cms.php?pageid=160>>.
- The Scout National Centres [online]. 1.12.2008 [cit. 14.11. 2009]. <<http://www.scouts.org.uk/nationalcentres/>>.
- SKALICKÝ, J.: *Země světa. Dobro došli*. 2007, č.5, s.72. ISSN 1213-8193.
- Skautská křižovatka – Akce a projekty [online]. 2.11.2009 [cit. 5.11.2009]. <<http://krizovatka.skaut.cz/projekty/>>.
- Sokol – historie [online]. 3.1.2005 [cit. 6.11.2009]. <<http://www.volny.cz/sokolopava/hist-sokol.htm>>.
- Sport in UK - Wikipedie, otevřená encyklopedie [online]. 21.11.2009 [cit. 23.11.2009]. <http://en.wikipedia.org/wiki/United_Kingdom#Sport>.
- Stowe School – Life at Stowe [online]. 8.10.2009 [cit. 11.11. 2009]. <<http://www.stowe.co.uk/life-at-stowe/>>.
- Summer camp - Wikipedie, otevřená encyklopedie [online]. 27.8.2009 [cit. 1.12.2009]. <http://en.wikipedia.org/wiki/Summer_Camp#United_Kingdom>.
- Sunshine Dance Studios – Summer schools [online]. 7.7.2009 [cit. 30.11.2009]. <<http://www.sunshine-studios.co.uk/index.htm>>.
- SVATOŠ, V., LEBEDA, P.: *Outdoor trénink*. 1. vydání, Praha: GRADA, 2005, 200 s. ISBN 978-80-247-0318-1.
- ŠIŠKOVÁ, T.: *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vydání, Praha: Portál, 2002, 200 s. ISBN 978-80-7178-648-9.
- TEJCHMAN, M. A KOLEKTIV: *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, 759 s. ISBN 978-80-7106-375-9.
- Udruga katoličkih izviđača Jarmina [online]. 21.10.2009 [cit. 22.10.2009]. <<http://www.ukij.hr/ukij.php?stranica=13>>.
- Vatrogasno društvo gradu Makarska – Aktivnosti [online]. 21.11.2009 [cit. 23.11.2009]. <<http://vatrogasci-makarska.hr/?show=11152>>.

- VINKLÁT, P.: *Kronika trampingu v Jizerských horách 1934-2004*. 1. vydání. Liberec: Knihy 555, 2004, 248 s. ISBN 978-80-86660-09-5.
- Vladimír Názor - Wikipedie, otevřená encyklopedie [online]. 27.1.2009 [cit.22.10.2009]. <http://hr.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Nazor>.
- Warwick Castle: Britain's Ultimate Castle [online]. 17.11.2009 [cit.19.11.2009]. <<http://www.warwick-castle.co.uk/>>.
- Zelená akce [online]. 12.10. 2009 [cit. 22.10.2009]. <<http://www.zelena-akcija.hr/content/view/35/104/lang,hr/>>.